

~~Pedag. 185.~~

~~Pedag. N° 185.~~
a. b.

ZV
49.

XIV. c. 34. a. b. c. d.

DROGA
DO ZWPELNEY WOLNOSCI.

LUKASZA
GORNICKIEGO

STAROSTY TYKOCIN-
SKIEGO y WASILKOWSKIE-
GO, PO SMIERCI, PRZEZ SYNA
JEGO, XIEDZA LUKASZA GORNICKIE-
GO, DZIEKANA WARMIENSKIEGO, KANONI-
KA WILENSKIEGO, SECRETARZA SWIE-
TEY PAMIECI KROLA JE^o MCI. ZYGMUN-
TA TRZECIEGO.

do druku podana

*Cum Gratia & Privilegio S. R. M. Pol:
& Svec: speciali.*

W Elbiagu/
W Drukarniey Achacego Koresle/
Roku Pańskiego 1650.

NALASNIETSZEMV KSIAZECIV,
& NAMOZNIETSZEMV W CHRZESCIAN-
STWIE, PANV, PANV

JANOWI
KAZIMIERZOWI

Z łaski Bożej

KROLOWI POLSKIEMV,
WIELKIEMV XIAZECIV LI-
TEWSKIEMV, KVSKIEMV, PRVS-
KIEMV, MAZOWIECKIEMV, ZMUDZKIE-
MV, INFLANTSKIEMV, SMOLENSKIEMV,
CZERNIECHOWSKIEMV, & SZWEDZ-
KIEMV, GOTSKIEMV, WAN-
DALSKIEMV

DZIEDZICZNEMV KROLOWI
PANV MOIEMV MILOSCIWEMV.

311007

I st. Dr.

Przedmowá.

Dospolite jest rozumienie / Násásmie-
 lchy Miłosćiwý Krolu / Panie / Panie
 moy Miłosćiwý / że Potomstwo á
 księgi wiednátiey niemal sa cenie /
 á jako Látinnicy mówią: Liberi &
 Libri pari passu ambulat. Ani Ja
 podobno z bładze / gdy rzekne / że
 podczas wielkšá pamieć y sława z
 mądrych ksiąg / niż z dzieci niero-
 tropnych bywa. To pewna / że
 trwałšá. Co częstotróć u siebie uważając / á niezycząc /
 żeby fatus ingenii Oycá mego ze mna pospótu šesdziesią-
 ty piaty Rók juř konczącym miał záginąć; Jakóm przedtym
 Kroniké jego / świetey pamieci Krolowi Jęo Męi. Wlá-
 dzisławowi / Pánu Brátu W. A. M. Páná mego Miło-
 śćiwego dedicował / tak teraz Droge do zupełney Wolno-
 ści / dosyć długo w ciemności zatrzymana / pod Imieniem
 W. A. M. Páná mego Miłosćiwego ná Swiat wysyłam /
 y pod Tłogi jego kładę. Komu bowiem słuszniey Discurs
 o Wolności mógł bydz przypisány / jako W. A. M. Pánu
 memu Miłosćiwemu / od ktorego Swietobliwych Prząd-
 kow postać: y tychże łásta do tey przyřlá doskonałóci / w
 ktorey się teraz z náyduie. Wiece y to niemnieyše moje było
 motivum, że Autor Pisiná / będąc Dziádá W. A. M. Páná
 mego Miłosćiwego / Swietey pamieci Krolá Jęo Męi.
 Augusta / przez wiele lat obecnym ná Dworze sluga / Do-
 brodzieřstwy opátrzony / y ozdobiony / nie mogłby byl y sam /
 ná znát powinney Wdzięczności nićomu inřemu tey pracy
 swoiey przystoyniey poświęcić / tylko W. A. M. Majeřta-
 rowi Pogotow u Ja pochybić tego niemogłem ani się godzi-
 to S pamieci Páná Oycá W. A. M. Páná mego Miło-
 śćiwego rektódnym bywřly sluga / á zatym y W. A. M.
 Pánu memu Miłosćiwemu wiecznie z ubogim Domkiem
 moim / obowięzanym y zniewolonym. Dniřenie tedy
W. A. M.

Przemovvá.

W. K. M. Pána mego Milosćiwego proše / žebys Mito-
sćiwym okiem ná to Pismo weyrzawšy / pokazác to ludziom
raczył / že W. K. M. nie jest przykre. A to wysokie W. K. M.
Pána mego Milosćiwego / ná ktore wšyšet Swiát pogla-
dá / Judicium, Autorowi zá nágrade / mnie zá naywiětše
stanie Dobrodziejstwo: ktory z wiernym mojm poddan-
stwem y naniššymi službami oddawam sie Milosćiwey
lásce W. K. M. Pána mego Milosćiwego jáko napilniey.
Pána Boga prošac o dobre zdrowie / y šczesliwe w dlu-
gi wiek W. K. M. Pána mego milosćiwego Pánowa-
nie. Pisan w Fraunburgu / Residentiey Wármienstiey /
osmnásetego dnia Lipca. Roku od Narodzenia Pánštiego
Tysiáctnego Šesćsetnego ptećdziesiátego.

W. K. M. Pána mego Milosćiwego

wierny poddány / y

naniššy služba.

Lukaš Gornicki.

Dzielan Wármín: Kanon. Wil.

Droga

Droga do Zupelney Bolności.

N Otař Polakom po Polsku piře / nie
wydornie / nie z glebokiey nauki /
nie aby ch pokazal rozum / ktory u mnie
podty / ale aby sie co w pořrodek po-
dalo / podobnego do poratowania Oyczyzny
nařey. I powiedam / iż poczatek to zdrowia
jest / kto cznie że mu potrzeba lekarza: Na ciele
widoma to rzecz jest / ale na umyśle nie widoma.
Przeto owo ludzcie do siebie nic nie bacza / iż
trudno tak uznac choroby duszne / jako uznawa-
my cielesne choroby. Wiec nie jedno czlowiek
poddany jest chorobom / ale każda rzecz na
swiecie / ktora jedno ma poczatek / ma teř y cho-
roby swoje / ma y koniec. Jest ten czas drze-
wu / gdy sie od ziemie podnosi: jest drugi czas /
gdy prawnie wyniesie gore / iż wyżej rość
nie może / a to zawsze bywa ku jego zlemu /
(jako wielkiey Sosny galezie przyczyna sa
wyrrotu Sosny ledá za wiatrem /) jest zásie
trzeci czas / kiedy juř wilgotności drzewu nie
dořtawa / gdy niřszeie / pruchnieje / co jest cho-
roba jego / aź náostatek w ziemie sie obroci.
Takze teř y Pánřtwá / kroleřtwá / R. P. ma-
ja poczátki swoje / kiedy sie od ziemie podno-

śa / kiedy wynośa gore / y kiedy ná dol aż do u-
padku ida. Wiec jako dobry gospodarz / stára
sie o to wśelakim sposobem / żeby mu drzewo
owocowe co nadlużey trwáło / á jeśli nápaśe
jaka ná nie przydzie / żeby temu wczas zábieżal /
także też y człowiek rozumny / stára sie o ciáto
swe / żeby nie chorowáło / á jeśli zachorzeie /
wnet sie mu o zdrowie stára. Al jeśże człowiek
madry / nie tak wielka piecza ma o cieie swoim /
jaka ma o duszy / iżby poznał nie mali choroby
jakiy: boć to jest znać siebie samego / znać
dusze swoie / jaka jest / jeśli jest zdrowa / czyli cho-
ra. Tak y ci / ktorzy rządza krolestwy / przod-
kuia w R. P. stárac sie o to mája / iżby nigdy
R. P. niechorowála / á jeśli zachorzeje / żeby w
czas poratowana byla. Tubych ja chciał / że-
by każdy rozumny człowiek obaczył / jeśli náśá
R. P. nie chorwie. Nie wspomina mienáwi-
ści / nieprzyiaźni / ktora jest miedzy stany / s kto-
rey nic dobrego urośc niemoże / jako w czło-
wieczym cieie / gdy ktora wilgotnośc przelá-
dnie: Sámoto / że taka swawola w Polsce
jest / że tak lekkie uważenie práwá / że do sprá-
wiedliwości tak trudny przystep / aż to nie
chorobá / zaż to nie skáza R. P. gwałtowna
Dáż to niewyślo z onego rzadu / o ktory sie
záwzdy starali Przodkowie názy: Przypatrz-
my

my sie jako bylo w Polsce za Krola Zygmunta
ta starego. Naprzod wladza krolewska byla cza-
ta: sam Krol nic nie mogl / a z Rada y z Posly
mogl wshytko. Dostoienstwo Senatorow bylo
nienaruszone: Postowie nie przywlaszczali sobie
wiecey wladzey / jedno tyle / ile im prawa / y
zwyczajie dopuszczaly: Krol na jednym mieyscu
ustawicznie mieszkal / a nie proznowal / ale sa-
dzil: Rada mieszkalá przy nim: Ogladali sie
zawzdy na to Suchwalczy / y nie podobnego tes-
mu / co teraz czynia / niepoczynali. Przyslo co
nowego na Korone / wnet Krol z Senatory za-
biegal wshytkiemu / siedzial ustawicznie jako
sternik na okracie / styruiac ten okret R. P. ku
dobremu. A jesli kiedy odiechal wlowy / nie
dlugo tam zimieszkawszy / wnet sie wrocil do
palcow. Tenze gdy dla potrzeb W. X. L. :
odiechac bylo potrzeba / nie indziej mieszkal /
jedno w Wilnie: tamze tesz y wlowach nie wie-
le czasu trawil. Musz na Seymach jako sie
sprawowal / nie sam / ale wshytko za rada Sen-
natorow poczynaiac. Wspomniec y to potrze-
ba: Chcialo co nizsze kolo od Krola: przypa-
trowal sie pospolu z rada Krol / jesli tego
wshytkiej Koronie potrzeba / czy pewnym oso-
bom: jesli obaczyl / ze to / o co proszono /
bylo ku szkodzie / abo ku obelzemu jakiej czesci

Korony / záraz powiedział / że sie tego nie godzi /
y mnie wam pozwalac / y wam o to prosic :
przyczyny ukazał : á gdy co dobrego bylo wšy-
tkim / to juſz tam przyzwolit / y byl jako do-
brem lekarzem / nie cześci jedney / ále wšytkies-
go ciała R. P. Nie ſluchał on tey mowy / áni
ſie ważył niſt tak znim mowic : uczyn to Kro-
lu / á bedzieſz miał to / á to / zá to. Boże ucho-
waj. Niechciał on S. Pán / żeby Sejm társ-
giem byl / ábo jármárkiem. Szly rzeczy swem
trybem ſtátecznie / á wolał on mady Pán wol-
nym ludziom w miłoſci rozkázowac / niſli moſz-
noſci oney / á wladzey zupełney / jáka mieli
pierwſzy Krolowie Polscy / nieſluſnie uſzywá-
jac / ſtraſliwym byc poddanym ſwoim. Wi-
dział / iż nie to jeſt R. P. možna / nie to trwa-
la / nie to beſpieczna / gdzie jeden wšytkym
wlada / áni teſz tam / gdzie pewna cześć ludzi
wlada / áni tam / gdzie wšyſcy wladája : ále
tam / gdzie wlada to wšytko poſpolu / to jeſt /
Krol / Rádá / y od wšytkich Poſtani. I for-
tunny to Krol byl / iż juſz ná gotowa tak poſtá-
nowiona R. P. tráſit. I to jego naywietſze
ſtáranie bylo / żeby ten Kſtalt R. P. wcale
záchowan byl / á jeden ſtan nád drugi żeby
ſie niewynoſit / w Koronie nieburzył / áni zle
uſywał wladzy ſwoiey : gdyſz w tey R. P. Kto-

ra nie obcym / ale swym własnym żołnierzem
wojuje / barzo latwie pospolstwo przywieść do
rozruchu / do wnetrzney zwady / za ktora upadek
przychodzi. Lecz w prawdzie latwie bylo one-
mu Krolowi przyść do wszytkiego / y w foro-
nie rząd uczynić: bo jeszcze władza Senatorow
nie była nawatloná / ktora jako nawatloná jest /
za jakimi przyczynami / y przez kogo / zámilczec
tego lepiey. Wracam sie do tego com počzał / y
powiadam / iż nie jest niht / ktoby tego nie wi-
dział / że R. P. násza barzo jest chora / barzo
nádpsowana / częscia obyczajmi złemi / przy-
niesionemi z cudzych ziem / częscia złem wy-
chowaniem ludzi mlodych / á náder kástawym
práwem / ná one dawne dobre ludzi postáno-
wionem: gdyś oboygá trzeba do dobrze po-
stánowioney R. P. to jest / y obyczaiow do-
brych / y dobrego práwa: ábowiem jako do-
bre obyczaje / żeby sie nie skázily / potrzebnia
dobrego práwa / tak teź dobre práwa / żeby
zostály cále / dobrych obyczaiow potrzebnia. Ze
złych tedy obyczaiow / y ze słabego práwa urosz-
ły wielkie / á gwałtowne w Polskę złości /
tak / iż ile jest ludzi moźnych w Polsce / á
słęgo sumnienia / tyle jest Tyrannow. Nászy
przodkowie g'y do wolności przyšli / zábiegali
temu w belatim obyczajem / żeby Krol Tyrana-

nem być nie mogli / żeby mi Młietności / żony /
dzieci / braci niemogli / żebych siedział na swym
bespiecznie bez strachu żadnego: a temu nie
zabiegali / żeby mi sąsiad możniejszy Tyrana
nem nie był. A Tyran daleko to cięższy / y wie-
cey ich być może / niż gdyby mie Krol opano-
wał / y zniewolił. Tak podobno rozumieli oni
przodkowie nasze / że na tym kastywym prawie
miało być dosyć do pohamowania złości ludz-
kiej / zwłaszcza iż na on czas Krol ustawicznie
sądził y bez Seymu / y na Sejmie / (nie wspo-
minam dawniejszych czasow / kiedy sady na
Sejmiech niebywały / a Sejm jedno kilka dni
trwał) wiec te ustawiczne sady / iż nie na reke
były swowolnikom / odjeli nowo te ustawicz-
ność Krolowi / a na Sejmie tylko sądzić mu po-
zwolono. Sejm wždy Krol na każdy rok był
składac powinien. Ale y to jeszcze máte się
zdáły wrotá zuchwalcom do swewoli / wietże
wrotá / y herzey otworzyli sobie / to jest / żeby
Sejm nie bywał aż we dwie lecie. Za Krolá
Zygmunta stárego / Koroná nie tak heroko pom-
knęła była gránic swoich / Wielkie Księstwo
Litewskie nie Seymowało z nami / nie było
Podlaska / Wolynia przy koronie / o Inflantskiej
ziemi niemysłono: Krol y okrom Seymu sa-
dził / na każdy rok Sejm bywał / a niewiem by
sie

šie kieby zá šest' niedziel odpráwił: Teraz gdy
koroná herokich dostála strzydel / gdy wšytkie
Sady / okrom kisci ná Seym wciagnono / uczy-
niła R. P. Constitutia / žeby až wedwie lecie
Seym był / y ten žeby nietrwał jedno šest' nie-
dziel. A wiec to dobrze: á podobnaš to rzecz /
táť wiele rzeczy / co šie ich zá dwie lecie názbies-
ra / potrzeby táť waźne wielu Pańšw / Sady /
ktorych nagle R. P. potrzebuie odpráwić zá
šest' niedziel: A zwašęza iż co godziná / to
nowe potrzeby / nowe trudnošci / nie jedno
wnetrzne / ále y z rozmaitych žiem korone za-
chodźa. Prošto táť rzecz šie tá ma: Jáko gdy-
by Pielgrzymowie / do Swietey Ziemie obies-
cawšy šie / nájeli šobie w Wenetiey okret / á ná-
jawšy y wšiadšy wen / kaźaliby z okretu wy-
šiešć / á do máley baty wšiešć tym ludźiom /
bez ktorychby okret w náwalnošci dobrze išć
niemogł: mowiac / gdy náwalnošć / práwi /
Morska przydźie / gdy was bedzie potrebá /
wšedźiecie zasie w okret / y bedźiecie okretem
řadźic. Pytám / byloliby to w čas / ábo ješliby
záwždy ci co wyšli z okretu / mogli okretu do-
pášć / gdyby gwaltowna náwalnošć ná okret
przyšlá: pewnie žeby šie y ci co w okrecie / y
ci co w bacie ošukali. Toc táť u nas jest właš-
nie: Náša R. P. okretem jest / w ktorym gdy
wšyscy

w wszyscy ci siedzą / co do jego sprawowania na-
leża / to Seym jest. Ten Seym gdy rozpustęza /
to wyszcie jest z okretu tych ludzi / bez ktorých
okret iść dobrze niemoże. Otoż mali dobrze
okret iść / tuż u styru styunikowi / tuż na okret
cie bosmanom być potrzeba / upatrując żeby
okret dobrze / y prosto / gdzie potrzeba siedi / a
na stąle żeby nie nabiegali. Tak y Krolowi z
Káda ustawicznie być potrzeba. A iż bez Po-
stow nie spráwić się nie moze / wiec y Posto-
wie z nimi / niechayby w kupie byli. Nie
we dwie lecie raz / nie w roku dwa kroc Seymu
w Polscze potrzeba / ale mu trzeba być usta-
wicznie / ábo postanowić / żeby nie jedno w
Polscze / y w Litwie niht utrzymdzon nie był /
ale y żadna ziemia w násey okolicy / żeby nam
trudności zádác niemogła. Co iż być niemo-
że / przeto ustawicznego Seymu tak wielkie kro-
lestwo potrzebuie / jako dla spraw koronnych /
ktore co godzina nádchodzą / tak też dla sprá-
wiedliwości nieodwłoczney / żeby ja każdy
mogl mieć / Seymu dwuletniego nie czekając
á zwłaszcza iż náse práwa sa takie / że nie-
rzekac żeby miały ludzi hamowác od złości / ale
nas rychley ku zbrodni napomykają. Otoż
ten takowy Seym ustawiczny / będzie niejakiem
poczatkem do porátowania zlego zdrowia
R. P.

R. P. nášey / y tym wrocimy sie do starych
obyczajow Polstich / á milość goretsza miedzy
stány / y ludźmi będzie / gdy pospolu z sobą żyć /
y często sie widać beda. Niechayże Krol já
ko dawno / mieška ná jednym ustawieźnie miey
scu / okrom kilku niedziel do roku / coby wło
wach strawić mogli / á niechay mowie mieška
tám / gózieby snadne / á nie dálekie / tak Polstie
mu / jáko Litewstiemu narodowi do niego
przyjáchanie bylo: Kádá przy Krolu žeby mie
szkátá / y Poslowie obráni ná cały jeden rok:
á skoro ná Seym przyjáda / áby tám w rádzie
byli winni przysiadz / jáko dobre R. P. nie swe
obmyslać beda / á co sie w rádzie dzieie / ni
mu nie oznáymia. Ktorych obieranie / iusby
niechay miało pewny czas / y mieysce Statu
tem náznáczone / á Krolowi skladác ná to Sey
mitow / izby nie bylo potrzebá. Ci Poslowie /
(ktorych jákobym ja wiele chciat miec / niżej
powiem) žeby opátrzeni ze státbu koronnego
byli pieniádzmi stráwnemi podlug potrzeby ná
kázdy tydzień. A co sie Kády tyče: ci ktorzy
opátrzenie mája / Biskupi / Biskupstwa / Woje
wodowie / Kaszteianowie / Przednicy koron
ni / Stárostwa / dzierzawy / ci / žeby z powin
ności przy Krolu mieszkáli / á innym Senáto
rom / ktorzy nie mája opatrzenia / žeby wolno
było

było mieścić / ábo nie mieścić / ále y tym ná-
dzie sie niżej sposob / przecz mieścić przy
Panie beda Rády. Tu iust spráwy R. P. y
Sady / dobrze / y porzadnie / isc záwzdy moga /
á zuchwálstwo ustanie snádmie. Ná d to / iz Pá-
nowie Senátorowie przy Krolu mieścić bes-
da / Młodzi nášey ná dworách ich cwičzenie bes-
dzie / bo musja Senátorowie dwory chowác / á
nie w málie po folwárkách gospodarstwem sie
báwiac / mieścić. Wszakos tak Senátor / jáko
y Posel / moze ná czas zá dozwoleciem Kro-
lewskim od dworu odiać: Posel gdy odiedzie /
pieniedzy stráwnych brác nie bedzie. A iz Krol
spráwami R. P. (wczym obroná záwistá) Sa-
dy Sejmowemu / y miánowaniem ná dostojens-
stwa / ná Urzedy / ná Stárostwa / y rozmaite
dániny zábáwion bedzie: przeto niecháyby prze-
cie Trybunal siedl swym trybem / ná swych
mieyscách. Acz cibym Ja wolal / žeby Pánowie
Deputaci tam Sádzili Trybunal / gdzie Krol
mieścić bedzie: J jest do tego wiele wáżnych
przyczyn / á mogláby sie drogá taka náleść / žeby
stronom ná Trybunal jeździe niebyło potrzeba.
Ale iust tak teraz niecháyby było: bo zá časem /
gdy ludzie wykupie mieścić beda / łatwie to od-
mienić moze. Czym teraz meháwiac sie / ide
daley / á náprzod ó spráwách R. P. ktore ábo
domá /

domá / ábo spostronnými odpráwować sie mája /
ó woynie / o pokoju / y o innych w sytkich rze-
czách / tak powiadam: Wiele kroć przypatrzyłem
sie temu zá miedawnych trzech Pánow / iż sie
siedzi / nie jeden / ále kilká dni / y dálej próžno /
nie mieskończywszy. Co áby nie bylo / chcialbym
Ja stánowiac niektore Urzedy nowe / żeby ten
naprzod byl urzad postanowiony / ktoryby tylko
trwał pulťoká / czterech z Rády Polstkiey / á czte-
rech z Litewstkiey / także tész czterech z Posłow
Polstkich / á czterech z Posłow Litewstkich; w
sytkich hesnaście żeby obráno ludzi mądrych /
á nie mlodych; ktore / jáko obrác / niżej po-
wiem. Ci miedáwiac sie innemi rzeczami / żeby
obmysláli dobre R. P. omi do rady naprzod / omi
miedostátki R. P. żeby uznawali / y ukázowali
Krolowi / Rádzie / y Posłom w kupie siedza-
cym: bo niechce Ja żeby Posłowie osobno sie
dzieli / (bo to jest rozdwojenie R. P. /) ále chce /
żeby z Krolém / y z Ráda pospolu siedzieli. Pe-
wna godzina / gdy wráde zásieść / żeby postáno-
wioná byla / á kto jey omieska / żeby zostal do-
má / á ná Krolá nie kolátal. A iż zrády wycho-
dzic trzeba / tedy w takim gmáchu ráda żeby by-
lá / skądby Pánowie wychodzic mogli do pew-
nych gmáchow / á nie miedzi ludzie. Gdy Ráda
zásiedzie / to jest / Krol / Senátorowie / y Po-
słowie /

stowie / poselstwa Cudzoziemskie / sali jakie /
słuchac ich / Listy / jesli ktad przyšly / czytac je.
A nie mašli na on czas innych spraw / Krol Rás
de rospuści. A na on to poselstwo / ábo listy / oni
Szesnaście na ten vrząd Gorny / chcemyli go
tak zwac / ábo pierworádny / náznáčení / z řed
šysie pospolu do pewnego gmáchu / ná to ná
znáçonego / zášieda / y beda uwažajac y rozbie
rájac wšytko madrze / tak dlugo namawiac / až
šie ná jedno zdánie zgodza / ktore zdánie Sekre
tarz ná to náznáçony spiše. A jesliby šie ná
jedno zdánie zgodžic niemogli / tedy y te rozne
zdánia / co ich bedžie / Sekretarz spiše. Ná
zájutrz / gdy Krol z Ráda / y Posly zášiedžie /
Pieçetazom poda Sekretarz onych Szesnastu
zdánia / jednoli / troieli / ábo co wiecey ich be
džie / y powie / ktore jest czyje. Tam Pieçetarze
tego zdánie / ktory jest ábo wyššy dostojenštwem /
ábo šatšy láty / z onych Pánow Gornych / czy
tac naprzod beda : á po przecžytániu / chceli ten /
czyie zdánie czytac beda / mowic ješže co / wy
wodzac madremi słowy / przecž to jeho zdánie
jest dobre / ma mu to bydz dopušczeno. Potym
drugiego zdánie czytac beda : temu také wolno
bedžie wypráwic rozumnie zdánie swoje. Takže
trzeciemu / y czwartemu y piátemu / y co ich be
džie. A gdy šie tych Gornych zdánia wyprá
wia /

wia / bedzieli chciał Krol Je° Mśc naprzod /
á potym ktory Senátor czego popráwic węzyim
zdaniu / ábo co tész swego podác lepszego / y to
ma byc mu wolno : á jesli co nowego / jusz be-
dzie przyliczyć trzebá do tego / co Gorni wyná-
lešli. Co gdy sie spráwi / wystápi Pieczętárz y
powie / żeby Káda y Postowie ná pierwszego
zonych Szesnastu zdanie wotowali. Tu jusz
nie sie mowic nie ma / ále zmieysc swych Se-
nátorowie / y Postowie / w stána / y poyda /
jedni ná práwa strone Krolewska / drudzy ná
lewa. Práwa stroná rozumiesie tych / ktorzy ná
ono zdanie przyzwalája ; á lewa stroná tych be-
dzie / ktorzy ná ono zdanie nieprzyzwalája. A
kto nie wstanie z swego mieysca / ten bedzie ztey
liczby ludzi / ktorzy ná przyzwalanie / ábo nie-
przyzwalanie / jesczesie rozmyslája. Potym gdy
sie ták y ná te / y ná owe strone rozeyda / Kán-
clerze beda liczyć práwa strone / Podkanclerzo-
wie lewa ; á tych / co sie rozmyslája / wielki Se-
kretarz : Krol Je° Mśc powie / przy ktorych
przesłaje / á zliczywszy nápiśa liczba / wiele tych
co przyzwalája / y wiele owych co nie przyzwa-
lája / y wiele trzecich / co sie rozmyslája. To
odpráwiwszy / zász drugiego zdanie ná plác przy-
dzie / y tákże w tym postapia jáko y w pier-
wszym. Owa ile bedzie zdania / tyle rázow sie

roschodzić beda / y napiše sie / wiele kto glosow /
ábo osob ma zá soba. Liczba w sztych Sená-
torow y Postow wiadoma bedzie. Otof czyie
zdanie / przesedy polowice / wiecey osob zá so-
ba pociagnie / to zdanie / wygra. Co sie jusz
tak napiše / jako Dekret Seymowy / w skutek
w práwi. A jesliby one w sztych zdania / nie
przesly polowice Senátorow (w Senátorach
zámykam y Posly) tedy ktore zdanie namniej
glosow bedzie miało / to ná stronie odrzucic / á
znovu sie ná kazde one zdania rozchodzić / á
záwzdy odrzucac to zdanie / zá kim mniej glo-
sow / áz stanie ná dwojem zdaniu : storych
jedno / co wiecey glosow przesedy polowice
bedzie miało / wygra / y podlug tego sie odprá-
wá / list / *Constitutio* , *Unwersal* , y co innego ná-
piše. I w w sztych rzeczách R. P. náleza-
cych / tak sie postapi. A dla tego pewnym oso-
bom / á nieládajákim ten sie Orzad zleca / iż gdzie
to jest / ze kazdemu wolno podac do kola / czego
widzi mu sie / ze R. P. potrzebuie / ábo obelze-
nie cierpi / ábo szkoda / kazdy tam chce byc ma-
drym / y zátym musi tam bydz wielka miešani-
ná : jusz tam wiecey tych jest / co rzadzić / á rozum
swoy pokazac chce ; nizli tych / coby chcieli bydz
pod rzadem cudzym / y poslusensiwem. Ná d-
to / pospolita to jest / iż zá co sie raz w sztych
ima /

jima / o to też razem wszyscy nic niedbają. Przeto
dobrzeby to było / gdyby pewne osoby te po-
winność miały na sobie / aby dobre y złe R. P.
upátrowały / á do zdrowey rády Senátorom
(w ktorych záwždy Posly zámykam) ukázo-
wały droge / á sámi nic nie stánowali. Tymże
Gornym Pánom nie záwrze sie droga / rádzc sie
drugich Senátorow / y zmimi sie znaszác ; á to
dla tego / żeby nie ledá szcym do kólá przyśc
mogli / ále zrzeczámí mądrze nárádzonemi. Tu
już miejsce jest wypisác sposob / jáko nie jedno
ná ten Urząd Gorny / ábo pierworádnny / ále y
ná inne wszystkie Urzedy / Dostojeństwa / Stá-
rostwa / dzierzawy / wsi / y inne dáminy kro-
lewskie / ludzie godni obieráchy sie mieli. Se-
nátorow wszystkich z tymi / co ich przybylo ná
Uniey / mamy sto czterdziesci / jeśli sie nie myle /
y nád to / dwa Referendarze Polscy / á Litewski
jeden / dwáli / ktorzy też mają *Sententia* swoje w
Sadziech. Ci iż wszystkie ustawicznie mieszkać
mimoza przy Krolu ná takim Sejmie / á z
wlaszcza mnieyszy Senátorowie: Przeto dále-
ko mnieysza liczba / niż sto czterdziesci / bedzie
ich bywála. Tu Poslowie / gdyby mieli bydź
ná Sejm taki po stáremu od Powiátow posy-
láni / byláby ich dáleko wietksza liczba niż Sená-
torow. O toż chciałbym Ja y dia innych wiele
przyczyn

przyczyn / ktorych też dla krotkości w spominać niechce / żeby nie spowiatu / ale z Woiewodztwá Postowie obierani byli / po czterech z każdego: y tak byloby Postow z Woiewodztw trzydzieści jednego / mniej troche ábo wiecey / sto dwadzieścia cztery / á podobno żawždyby liczba Postow / liczbe Senátorow przewyższala: chocia summá Postow / gdyby wszyscy w kupie Senátorowie byli / jest mniej sza. Lecz ná tym máto mym zdaniem. A jesliby co ná tym náleszálo / tedy łatwie temu dogodzić / żeby tyle tylko wotowáto Postow / ileby Senátorow przy Krolu bylo / wymujac Postow nie Woiewodztwem całym / ale po jednemu / ábo po dwu / jákoby przyszło z Woiewodztwá: także zásisie przyczyniájac / gdyby ktory Senátor nádiáchal. Tak posádzimszy Krolá / Ráde / Senátory / y Posty / w jednym gmáchu wszystkie: moje zdanie jest / żeby dostojenstwa / co ich jest / Duchowne y świeckie urzedy / Stárostwá / dzierżawy y wśelákie te dáminy / y lásti / ktore sie zbrodzienstwa Krolowstiego wylewály / jusz nie Krol / ale to kolo / z Rády á Postow zebrane rozdawáto. A Krol ná káżdá dámine / urzedy / dostojenstwa / żeby miánowal czterech: á stych / kto wiecey glosow mieć bedzie / żeby wygrał okrom urzedu Gornego / y drugiego / o ktorym
mázey

niżey będzie. Tam niechce / żeby Krol Je^o M^o
był Electorem / ale głos swoj mieć będzie. To
rozdawanie tym sposobem niechąsby było.
Waknie ktore dostojenstwo / ábo Urząd / ábo
Stárostwo / ábo cokolwiek takiego ; wnet
Krol Je^o M^o ná pierwszym zásiedzeniu /
miánuje wrádzie przy Postách czterech / ná ono
dostojenstwo ábo Urząd. Miedzy ktorymi /
jestiby Krol Je^o M^o ná dostojenstwo świec-
kie / ábo ná Stárostwo Sadowe miánował
tego / ktoby tam niemial osiádłości / tedy wnet
P. P. Postowie przestrzega Krolá / iż ten á ten
Electem bydz niemoże / bo tam osiádly nie jest :
záтым Krol Je^o M^o innego miánuje. Po
miánowaniu / gdy Pieczętarz spiše imioná miá-
nowanych / tedy ktokolwiek onym miánowa-
nym jest krowia powinny / ma wyniść z rády / á
zá swym powinny niedawać głosu. Po tym
ná káżdego ztych roschodzić się Senatorowie y
Postowie beda / á kto wiecey / przeszedły po-
łowice / głosow zá soba mieć będzie / ten odzier-
ły one wakántia. Al ješliby żaden zmiánowa-
nych nie przeszedł połowice głosow / tedy zno-
wu Krol niechąsby drugich czterech miáno-
wał. Wład to Krol zá żádnym ztych / ktore miá-
nował / głosu swego niechąsby niedawał. Lecż
to rozchodzenie przed Krolem / á chociaby też
C y bez

y bez Krolá / niebyłoby káždého ztáka mežno-
šcia / jákleyby wtey mierze temu człowiekowi
potrzebá / ktoryby o fortune máto dbájac / przy
prawdzie y sumnieniu záwždy stac chciał. Prze-
to niź tákie rozchodzenie / dálekoby lepsze y
snádmieysze bylo bálíotowámie / jáko wrádzie
Weneckiey bálíotuja / to jest pileczkámí plócien-
nemi / jákoby galeczkámí odpráwuja zdámia /
ábo wotá swoje. Co w Wenecey (ná ktorej
podobienstwo mejátie / tenáše R. P. Ja for-
muje) tym kštátem sie dzieie. Dwie pusze
okragle toczone / á zwierzchu zádmone y zá-
práwione / dlugie / zewšytkim ná pultrzeciéy
ćwierci kážda / á šerokie ná ćwierc bez pultora
pálca / spojone pospolu sa : jedná biála / druga
ćzerwona / w ćzerwoney wćzymioná ; y wydá-
lá sie ná cztery pálce wdluř rurá šeroka / w kto-
ra bezpiecznie reká wnidzie / á wšedšy reká
wrure / tedy wobie pusze wchodzie bezpiecznie
može : bo jedná zá druga puska stoj. Sprzodku
stoj ćzerwona / wktorey rurá / á zá niá stoj bia-
lá / wktora biála kto przyzwala / kładzie one
galeczki plócienne / co je bálíotámí zowa ; á kto
nieprzyzwala / ten kładzie wćzerwona puske :
napis jest ná káždey. Iták sie to kładzie / iz ša-
den / by náblížey stá / obaczyć niemože / wktora
puska wpádlá oná bálíotá / bo áni dzwieku
šadne

žadnego czynić może / gdyż jest rzecz lekka /
spłotná urobiona. Wiec y tá puška bíala /
w ktora kto miece galeczke / ten przyzwala / nie
dármo daley stoj miz czerwona ; Bo gdzieby
blizey stála bíala / tedy temu / ktoby przyzwa=
lat / niepotrzebáby glebofo wpušczác reke ; á
temu ktoby nieprzyzwalat / mušialby ja glebo=
fo wpušczác ; Skad moglby sie domyslic ten /
co podle siedzi / jeśli ow przyzwolit / czyli nie=
przyzwolit. Ale gdy daley stoj bíala / tedy ten
kto nieprzyzwala / przecie glebofo reke wpušci ;
ále ábo kładac reke wnatrz / ábo ja wyimujac /
wolno mu wpušcié w czerwona ; á ow / co
podle niego siedzi / wiedziec niebedzie mogl /
gdzie wpušcié. To také sa / gdy ná vrzedy bá=
liotuja / á chłopieta noša je po wšytkiey sali /
od jedného do drugiego. Ale gdy sadza / ábo
ná zdánia onych Gornych Pánow / to jest pier=
worádných báliotuja / tám zá sie trzy pušky po=
spolu sa zlačone / czerwona / y zielona / jedná
podle drugiey náprzod ; Sktorych obu rura
wychodzi / á trzecia bíala zá nimi stoj. Zielona
tych jest / ktorzy nieprzyzwalaja : czerwona
tych / co sie ješce rozmyslaja / á bíala tych /
co przyzwalaja. V tych wšytkich pušek u dna
jest przypráwiona inuejša puška / jakoby toczos=
ny kátamarz / ktora sie odkřeca / y odeymnie / gdy
C ij trzebá :

trzebá: wten kálámarz wšytkie galeczki / to jest
bálioty wpadája. Oros / gdy juš odpráwia=
sie z báliotowáníem wšyscy / odeyma te mnieyše
puški / co to ná kštalt kálámarzá sa / przed oczy=
má ksiażecymi y Rády jego / y licza jedni te
bálioty / co w bialej / drudzy co wczermoney /
gdy báliotuja o vrzedy: ále gdy ábo sádzá / ábo
uznawája kto z Gornych Pánow rozumniey
rádzi / tám juš trzy puški bywája / y ze trzech
bálioty licza. To sie dla tego dzieie / iž silá ná
tym R. P. nalezy / žeby káždy / kto w rádzie
siedzi / wolnie zdánie swoje powieźciec mogl /
y ták žeby niht wieźciec / y slyšec go nie mogl /
jedno jeho własne sumnienie / á z włáśczá gdy
kogo sádzá. Abowiem gđzie wgtos / y jawnie
zdánie swe káždy powiáda / bydz to nie moze /
žeby sie tám czásém człowiek uwiešc niemial:
obawiájac sie / žeby ábo przyiácielá dobre so=
bie záchowálego / y ná ktorym silá mu nalezy /
nie strácił / ábo možnieyšego / ktory nie próžno
grozić moze / nie obráził. Náđ to lepiey to / že
sie káždy w swym własnym rozsádku y sumnie=
niu počuwá / y nim stáć chce / niž gdyby sie ná
drugiego stowa pieknie wlozone / y udátne /
záwždy spuszczájac / nic głowa swa nigdy prá=
cowác niechciát. Ale y okrom tego / silá wiel=
kich / á vważnych przyczyn jest / przecz tám /
gđzie

gdzie wielkie kolo tych jest / co rãdza / lepiej jest
baliotowãc / niŝ Orãtie stroic. I Kzym w ten
czãs zginãł / gdy nãywiecey wymownych ludzi
wnim sie nãlãzlo. Otofã takowe baliotowãnie
u nas bydŝby teŝ moglo / jãko do rozdawãnia
Drzedow / do przyzwalãnia / ãbo nieprzyzwa-
lãnia / nã zdãnia Pãnow Gornych / tak teŝ y do
Sadow. A tuby naybãrziej baliotowãnia po-
trzebã ; bo nie o mãla rzecz nã Seymãch sãdza /
ãle o gãrdlã o pocciwosci etc. A komuby sie
niepopobãto baliotowãnie / wiec przecie rozcho-
dŝie sie lepiej / niŝ proŝnemi mowãmi / y pod
czãs takiemi / jãkie rozumiec sie niedãdza / czãs
gubic / ktorego R. P. do innych pilnych spraw
swoich wiele potrzebuje. I tak niechãyby sie
wszystko rozdawãlo / nie jedno to / co sam Krol
rozdawãł / ãle y to / co ŝlãchtã domã obrãwŝy
do Kr. Je. III. odsyla: jãko Electy nã Sedz-
twã / Pãdsedkowszwã / Pisãrswã / y jesli jeszczẽ
co jest takiego. A czegokolwiek Krol *Electorem*
nie jest / tãm wszedzie ma miec glos swoy / jãko
drudzy. A komuby sie to niezdãlo / ŝeby Krol
zãwŝdy *Electorem* byl / ã nã dostojenŝtwã / y
Drzedy miãnowãc ludzi miãł / tedy zã czãsem y
toby sie odmienic moglo: tak rzby kaŝdy uczci-
wy ã cnotliwy czãlowiek / chocia Krolowi niezã-
ŝluzony / mogli blizek bydŝ / tak dostojenŝtwã /

jaśo y Urzedu pożytecznego w Koronie. Tąż
Korowego obierania / tenby pożytek był. Każda
R. P. tymi dwiema rzeczami stoj / nagroda za
dobre uczyńki / a káznia za złe. V nas że kázni
niemáš / ábo barzo máta / wśdy Nagroda za
dobre sprawy niecháyby ludźi wiodła do cnoty.
Bo w takowym rzadzie ; piianicá / w śeteczniś /
łupieścá / chćwiy ná pożytek / márnotrawcá /
meżoboycá / zuchwálec / okrutniś / miedbály o
Bogá / nie mośby. Zbowiem chociaby on mieś
wiem jaśo prośil drugiego / trzeciego / y dwuś
dziesiętego / żeby mu dał glos swoy / przecie obieś
cawśy mu oni prośeni / rychleyby każdy folgoś
wał sumniemu swemu / y dobremu R. P. niśli
oney obietnicy / á z właścźá gđzieby bálíotámí
takie śie rzeczy odprawowały ; bo ten coby proś
śil / wiedziechy tego niemogł / jeśli za nim / czyli
przeciwko niemu bálíote włożono. To tak o
Urzedach / y dostojenśtwách zwyktych w Koro
nie / y w Wielkim Kieświe Litewśtim ná krotce
dosyc niecháy bedzie. Do tych nowych Urześ
dow podźmy. Te Urzedy dwa / jeden Gorny /
á drugi dziesiaci Meżow / jaśo śa potrzebne /
doswiadczylá tego Wenecyjá / ktora jeśli czym /
tedy temi Urzedami stoi : á stoi tak dawno / iż
śadne Kroleśtwo / śadna Monarchia tak dluz
giego nie miałá wieku. I gđzieby nie był ten
Boży

Boży dekret na świat uczyniony / iż cokolwiek
na nim ma początek / to y koniec swoy mieć mu-
si / mogłby człowiek państwu Weneckiemu /
dla wielkiego w nim rzadu / wieczność obieco-
wać. A iż te dwa Urzędy grzbiet dzierża pań-
stwu temu; niewiem czemu by też y u nas bydź
niemogły: bo kładac na Krola tak wielki ciężar /
jako chcemy żeby nosił / bydź to nie może / żeby
wsytkiemu uczynił dosyć: człowiek jest jako y
każdy znas. A nie ma Krol / Pasterz ludu / tak
wiele nąd czlowieká / jako ma pasterz bydla nąd
bydle / ktore pásie; wyższego narodu y dosto-
jenstwa pasterz jest / niżli bydlo: y takby trzeba
temu bydź / ktoby miał rządzić ludźmi / y dobre
ich upatrywać. Co iż bydź nie może / á czło-
wiek dwoie przyrodzenie ma w sobie / to jest bo-
skie / y bydlece; á ledwie nie tak zbydleceym
przyrodzeniem związany jest / jako Mezentius
żywego czlowieká zmartwym krepował / tak iż
oney czesći niższej bydlecey / wiecey czestokroć
folgować musi / niżli oney wyższej czesći / ktora
ma zniebá: przeto szukać trzeba tych drog / ja-
koby to rządziło ludzi / co niema nic bydlecego
w sobie / y co sie pochociam cielesnym zwal-
czyć / y z niewolic niedopuszcza. A szukając dlu-
go / innego nic nienaydziem / jedno mądrych
ludzi rozmyślna rade / stad y prawa pisane uro-
sly /

siy / ktore jednako przyjacielá / jako y nieprzyja-
cielá sadza: ale przecie nie wshytkie przypadki
prawa pisane w sobie zamykaja / by tesz byly nie-
wiem jako szeroko spisane. I gdzie ma bydź do-
brze / tam nie prawa same wladac maja / ale
madrzy / bogoboyni / a cnotliwi ludzie: abo-
wiem prawa pisane niemoga tego obwarowac /
izby zawždy ten wygral / kto ma sprawiedliwa:
rozne sprawy / rozne przyrodzenia ludzkie / nie-
perwnosc / a odmiennosc rzeczy tych tu smier-
telnych / tak zatwardniaja wshytke na swiecie / iz
nie gruntownego o wshytkim / na kazdy czas /
na wshelaki przypadek / stanowiono pismem bydź
nie moze. Bo to / co jest jednaki zawždy / nie
moze nigdy do tego dobrze bydź przystosowa-
ne / co zawždy a zawždy inakse jest. Prawa
pisane / te zawždy jednaki sa; a przygody / tre-
funki / chytrosci ludzkie / te zawždy a zawždy sa
inakse. O toz jesli potrzebne nam sa pisane pra-
wa / a przecie na nich nie wshytke zawisto / jakos
nam niebarzciey potrzebna jest madych ludzi
rozumna rada. A zasie / jakos nie lepsza jest
rozmyslna rada / nizli ta / gdy zaraz czlowiek
okolo wielkich rzeczy ma powiedziec zdanie
swoie: Do tego tedy idac / com poczat / potrze-
bnaby to barzo rzecz mym zdaniem byla / dwa
te Urzedy w Polsce / Gorny jakom powiedzial /
a ten

á ten miásto dziesiáci meżow drounástu meżow
postánowic. Nie wspominał trzeciego Urzedu
nowego / o którym jáko mniey náleżnym / niżej
sie piše / á Krol Je^o M^{sc} *Electorem* jego bedzie.
Ten Gorny / żeby trwał pułroka / á ten dwu-
nástu meżow / żeby trwał rok: cály ná ktore nie-
cháby tym křtátem ludži godne obierano;
Pierwszych dni Grudniá / niecháby Pánowie
osobno / á Postowie osobno dla obieránia Osob
ná Urząd Gorny (iż od tego poczne) zaśiedli.
A iż má ich bydž stola poselskiego ośm // á stola
Senátorstiego ośm; przeto ná káždého miey-
sce / ták Senátorowie / jáko y Postowie / po
trzech niecháby obráli / ták iż przyřtoby Po-
stom obrác ich dwudziestu czterech / á Senáto-
rom tákze: Ale ták sie obierác máia / iżby / ták
miedzy Poselskimi / iáko y Senátorstimi *Electá-*
mi dwa bracia / ábo sobie křwia bliscy / ábo nowo
spowinowácemi obieráni niebyli. Jáko ie tám
miedzy soba obierác máia / inž sie to snádmie náy-
dzie; á iesliby w tym co bylo trudnořci / wiec sie
ucieć do Contárená / ktory (o rzadzie R. P. We-
neckiey piřac) pieknie wyráził / iáko w Wene-
ciey *Electy* obieráia. Gdy obiora ták Senáto-
rowie / iáko y Postowie *Electy* swoje / Krol-
wi Je^o M^{sc} znác to dádzá. Ten z Ráda y z Pos-
ly podług zwyczáju ná to zaśiedzie. Tu Páno-

wie ná pišmie podádza **E**lecty swoie / á **P**ostow
wie swoie / izby ziednych dwudziestu czterech /
ošm obráni byli. **S**enatorow **E**lectowie mája
być pierwszy; ktorych trzech pierwszych ná jeden
vrząd gdy **P**ieczetarz miánuje / omi trzy electo
wie / y przyjaciele / y powinni ich z **R**ády wy
niśc mája / áby nie wotowali. **S**átym ná kážde
go ztych trzech / rozchodzić sie / ábo bálíotowác
beda / á kto wiecey zá soba glosow mieć bedzie
náđ polowice / ten wygra. **A** ješliby žaden ze
trzech miánowanych polowice nieprzešedł / to
zonych trzech **E**lectow nic / muša záš inni trzy /
choć innego dnia bydž miánowani. **P**o obrá
niu ošmiu z rády / záš imioná **E**lectow **P**osel
stich ná plác przyida / y wšytko tákže sie stáme /
jáko y z **E**lecty od **S**enátorow. **C**i šesnaście
obráni až pierwszego dnia **S**tyczniá začína swoy
Drzád. **A** izby kážda postugá **R. P.** miała na
grode swoie / zdátobymi sie / žeby cí **D**rzędnicy
juš lepše / niż **P**ánowie **P**ostowie / piemiežne o
pátzzenie mieli ná káždy tydzień. **A** postugá
y pracá ich jáka bydž ma / juš sie wyžey ná
pišáto / y ješče sie napiše. **T**eraz do **D**rzędni
dwanaštu **M**ezow przychodze ; ktory jáko ješ
potrzebny / káždy bacžny obacžyc to šnádnie
može. **A**bowiem jáko wozłowieczym cíele / gdy
sie ktora wilgotnošć nádkáži / niezlicžone y nie
bespieczne

bespieczne choroby ná človieká przychodza /
tak iz y o gardlo go czasem przyprawia ; tak w
R. P. powstaja czasem ludzie zli / ná stáze swey
R. P. vrodzeni : ktorzy ábo utraciwszy swoje / á
wdlugi wpadшы / ábo co zlego spáchawшы /
z czego wymisć trudno / widzac iz dobremi dro-
gami popravic swych rzeczy / á vrosć niemoga /
á pragnac / zeby radmiej rostázowali / niz byli
pod postuszeństwem / zádáia R. P. takie trudno-
sci / iz upadku bywa bliska. Takich ludzi / acz
u nas jeszcze niemasz ; á wszakosz iz zá czasem
náleschy sie mogli / potrzebá sie oto stárac / izby
R. P. nászá / gdy przydzie do swey kluby / y jeśli
jeszcze co do tego sie ku utwierdzeniu wolności
y bezpieczeństwa przybawi / od ludzi takowych
trapióná y watloná niebylá. A nie náwatli sie
niczym bázziej / jáko wnetrznem rozerwaniem /
á wnetrzna woyna. Ta Rzymstie Pánstwo
upádlo / ta y inne R. P. y Monarchie zginely.
Urzad tedy ten dwunastu meżow / á Krol Je-
III. trzynasty / ma ná pieczy miec zdrowie R. P.
zeby watloná niebylá ábo niezgoda / ábo bun-
towaniem / ábo jáka chytra á škodliwa R. P.
ráda. Ten urzad usáwicznie ná onym mieyscu /
gdzie Seym taki bedzie / miešťajac / ma wie-
dziec / jeśli kto spostronmemi Pány nie prakty-
kuie / listow tájemnych nie piše / ábo ich tajemz-

nie nieprzyimwie. Ten urząd pokoja pospolitego dogladac ma: a gdy ktory dom ktorym w nieprzyiazni zaydzie / ci wnet hamowac niezgode maia / przyzwawszy stron do siebie / ktore beda winne stanac / a tam zaraz badz prawem / badz ugoda vrsad ten ma tego dokonac / zeby ze zwady przyiazni sie skala. Cis tez maia bydż Insigatormi / gdy kto kogo zabije / (bo to nie trybunalski sad) zeby podlug prawa staran byl / badz sie kto ziednal / badz nieziednal. Owa Starostowie / kazdy w swym Starostwie / zeby byl powinien wiedziec / kto kogo zabije / y do niesc to do dwunastu meżow ; a ci pozwac na on Seym ustawiczny beda powinni / gdzie od wshytkich Stanow o on uczynek uznawano bedzie: A to dla tego niedbac sie nic ma na jednanie. Abowiem sila takich nedznych ludzi jest / ktorzy dostatku tego niemaiu / zeby o glowe czynic mieli ; Nad to bywaiu y odpowiedzialni: Nie ziednali sie prawi / tedy cie samego zabie. Owa ukrzywdzony nieboraczek / czescia dla ne dze / czescia dla bojazni / czescia aby mu sie ona actia dlugo nie wlokla / rad nie rad / ziednac sie musi. Wiec jeżze bywa y to / ze drugi na jedzie wdowe / czuiac u niej piemiadze / abo imienie / y gwałtem ja weźmie / y obda sie znia / z mowiwszy sie ktorym jey przyjacielem ; a oney
nie

niebodze nielzá juř do práwa / będąc u mezá w
mocy. Co iżby niebyło / wnet takiego Státo-
stá do dwunastu meżow odniešie / á ci pozwa.
Tákże też / gdyby kto bliska sobie pojal / ábo
cudza żone / ábo mając żone / druga pojal: ábo
mieřkal kto tak / jáko nieprzyřtoř / (co wřytko
pierwey náležáto Sadowi Duchownemu / kto-
ry sad nie miał bydź stáżony) tedy oto ci dwa-
naście meżow / chciałbym Ja / żeby pozrywáli /
y instigowáli. Abowiem jáko okolo meżoboy-
stwa zájednánego / tak okolo wzięcia gwałtem
wdowoy / ábo Pánnoy / gwałci się w tym pospo-
lita Wolność: á okolo poymowania się we-
kwi / ábo bránia drugiey żony / poři pierwsza
żywa / ábo poymowania cudzey / obrazá się Pan
Bog bárzo / y práwo się ludzkie łamie. Náyda
się jeřcze y inne wyřtepi w koronie / ktorych
przegládáć nie trzebá / jáko sa / gdy kto májetno-
ści swey zle używa / obyczáie wnoři škodliwe /
báwi się tymi rzeczámi / ktore chocia ich práwo
nie zázánie / obrazáia przecie uczciwego czło-
wieká záwołanie / á przykład zły ludziom dája:
O co zá Stárego wieku w Rzymie Censoro-
wie karáli: ábylá cześć / kto o taką rzecź po-
zwał / y sirowie instigował. To y to wřytko
Drzedowi tych dwunastu Meżow żeby zleco-
no bylo / iżby oni oto pozrywáli / á Krol zewřyt-

Kim kółem żeby karał. Tenże też urząd dwunastu
meżow s Krolew pospolu / będzie powinien
doglądać wśelakięgo rzadu / każdego Urzedni-
ka / y Sedzięgo / jeśli swemu urzędowi dosyć czy-
ni. Bo wiedzac to Urzednicy / Sedziowie /
że ich ma doglądać wyższy urząd / ostrożniey
postępować beda / a nie beda wychodzić tym ;
A wśak wolna / prawi *appellatia* , jeśli sie moy
dekrét niepodoba. Chce Já / choć wolna jest *ap-
pellatia* od ciebie / żebyś ty przecie dobrze sa-
dził / a z prawa niewykraczał / y ze słusności :
boś tak przyśiągł sadzić / *juste secundum Deum ,
iux scriptum , equitatem , & controversias par-
tium*. Otoż gdzie prawa pospolitego obrazić
niemaż / abo wyrażono pismem co nie jest / tam
ty Pánie sedzia chyl sie *ad equitatem* , to jest / do
sprawiedliwosci ; A nie mow onych słow /
maż / prawi nieboże sprawiedliwa / ale niepra-
wna. Prawo dla sprawiedliwosci jest napisá-
ne / żeby sprawiedliwosci sluzyl / nie żeby spra-
wiedliwosc sluzyla prawu. Gdyby tedy ktory
Urzednik nieslusznie poczał sobie / Sedzia źle os-
sadzil / abo byl przedarowany / tedy od tych
dwunastu meżow / choćaby sie niht mestarzyl /
pozwán bydż ma / a od Seymowego Kola ka-
ran. Jeszcze y to chciałbym / żeby ci dwana-
ście mieli ná sobie / izby moneta byla dobra / y
tey

tey żeby za gránice niewywożono. Ale y nád to
wspomnia sie jeszcze niżej niektóre rzeczy / które
pilności dwunastu meżow beda należały. A w
tych wszytkich rzeczách / jeśli by za vřzedu pier=
wszych dwunastu meżow wczym sie niedbálość
stála / ábo żeby za przyjáznia / ábo za dáry uczy=
mili komu folge / tedy ci / co po nich dwánaście
nástána / winni ono odkryć / á dawność wy=
stepnemu iść nie ma: Tak iż y on wystepny ka=
ran bydz ma / y oni dwánaście meżow / co złości
zátáli. A iż wielka tym dwunastom meżom /
którymi Krol Je^o III. trzynasty sie liczy / wla=
dza sie dawa; á rzecz to niebezpieczna / máley
liczbie ossob dáć tak wielka władza: przeto zdá=
loby mi sie / y tych šestnaście Gornych Pánow
do nich przyłączyc / żeby wszytkich bylo dwádzie=
ścia dziewiec / to jest y s Krolew Je^o III. A
ná co sie ich dwádziestá zezwola / to iść ma.
Musza teź do tego bydz przyłączeni Vřzednicy
Koronni / Marszáłkowie wielcy dwa / Piecze=
tarzow cztery / á Podstárbion dwa. Ale ci /
niechce żeby mieli mieć votá swoje / á to dla
tego / że sa dożywotni; mája jednáť o wszytkim
wiedzieć: bo tak wielka władza zlecác doży=
wotnym / niebyláby rzecz bezpieczna. Przy tych
dwunastu meżow / żeby taka moc y grozá bylá /
iż / po kógoby jedno dali list swoy otworzony /
przy

przykázuiac / żeby stánat / á postáli go nie Woż-
nem / ále człowiekiem wężciwym ; ten ná czas ná-
znáczony żeby záraz stánat / żadna sie rzecz nie-
wymawiajac / y chorego żeby wieziono ; chyba
żeby sie tak zle miał ná zdrowiu / żeby żadna
żywotá jego nádziejá nie była. A jesliby ná czas
náznáczony nie stánat / ábo záraz z onem postá-
nem niejáchal / tedy *ipso facto* już upuścił práwo
flácheckie / ktore jest / áby fláchćic iman niebył /
až práwem przekonány. Abowiem wietřa to
zbrodnia jest / nie stánac do takiego Urzedu / niž
ukrásć / co złoty ábo mniey stóiej : o co flách-
ćicá zlicem poimác wolno. Wiec jeśli o tak má-
ła rzecz fláchćic tráci práwo swoje ; jákoř to nie
slusniey / o rzecz tak wielka / o w zgarde práwá
y zwierzchności / żeby je trácić : Już tedy to
bedzie przekonány práwem / gdy práwá y
zwierzchności postusnym być niechce. Wnet
po takiego zdworu wypráwia ludži / ktorzy ná
postudze R. P. beda / o ktorych niżej bedzie : á
jesliby tak mocny był / żeby mu oni postáni od
dworu żołnierze zdotác niemogli / tedy bliřby
Stárořtowie spoczy swemi ruszá sie / á pojma-
ja niepostusnego / y do dworu doprowádza. A
com w spomniat o poczćiech Stárořćich / bedzie
o tym niżej ; jákie poczty chowác máia / y skad
ná nie máia mieć dochody. Wiec áby takowa
władzá

władzã nieledająco się / y nie ledã za przyczynã
rozciagãtã / tedy aſz nã co się ich dwãdziesciã
zgodzi / tosz to zacząnãc mãia. A gdzieby się co
tãkiego złego między temi sãmemi dwudziestã
dziewieć nãlãzto / (jãko się jednego Czãsu nã-
lãzto w Wenecyey / że Ksiaże *Martinus Pha-*
letrus, chciał R. P. z niewolić) tedy tu iusſã
mã tã dwãnãscie mezwow mã sie wtym poczuc/
y mã zabieſec złemu. A co się obierãma tych
dwunãstu Mezwow tycze / naprzod tego potrze-
bã / żeby żaden z nich sobie krwia powinny nie-
był: Potem / żeby żaden mlodszy lat piãciudzie-
siãt nã to obieran niebył: a nã ostãtek / aby tãcy
obierãni byli / ktorzyby zdawnã umieli sobie y
pochociãm swoim rozkãzowãc; Nie utrãtncy /
nie dlużnicy / ale dobrzy kãfãrze majetnoſci swo-
jey / y rzãdzciele domow swoich. Ci tãkże mies-
siãcã Grudniã niechãyby obrãni byli ſeſc z
Rãdy / a ſeſc z Poſtow / a nã kãżdego mieysce
po trzech żeby podano / to jest / Pãnowie po-
dãdza ich tãk s Poſelſkiego / jãko y z Litewſ-
kiego Narodu oſmãnãscie; a P. P. Poſtowie
tymżelſtãtem oſmãnãscie. I tãkże się nã kãżde-
go rozchodzie Senatowice / abo bãliotowãc
beda / jãko się o wzedzie Gornym powiedziãto.
Do tego jeſzcze to przydãc trzeba / iżby ci dwã-
nãscie / ktorzy tego roku nã tãkim wzedzie byli /

ná drugi rok żeby obráni bydź nie mogli. Wiel-
kie tego sa przyczyny / jáko y innych rzeczy / kto-
re sie wyżej powiedziały: ále gđżeby sie wšyt-
kie przyczyny pisác miały / niedogodziłbych tey
krotkości / o ktora sie wtym pisaniu pilnie stá-
ram. A nie jedno trzebáby tym Urzednikom ná
drugi rok tego urzedu niezlecác / áleby áż czwarte-
go roku do tego urzedu mieli miec przystep: co
po tym postanowicby sie mogło / gdyby te rzeczy
przyšly wswo klube / á ludzie skromnieyby šyc
počeli. Wład to / gdyby ktory z tych dwunastu
ábo dwa umarli; wnet ná ich mieysce obrác
tymże křtatem / jáko sie wyżej nápijalo / cho-
ciáby teš do nowych Electorw bázto był čas
krotki. A kogoby obrano / choc tydzień przed
electia nowych dwunastu; tedy przecie ten / co
máły čas był ná swym Urzedzie / nie ma ná
drugi rok bydź obránym. Tym dwunastom Ne-
šom trzebá nie mátey intraty: bo wiele ná sobie
miec beda: czego z stárbu pátrzyć potrzebá. Gdy
tácy Urzednicy w koronie beda (ktorym sie
ješcze niektora / nád pierwsze / powinnošć názná-
czy /) záchowa sie pospolity pokoj w cále / nie
jedno zá zywotá Krolewštiego / ále y po smierci.
A iž ci Urzednicy nigdzie od Seymu odiechác
niemoga przez wšyteš čas urzedu swego; á
mogliaby ktoremu táka potrzebá przypášć /
zwlašć čas

zwłaſzczá *in actu personali*, iżby u Trybunału
ſtanać musiał: przeto dalekoby lepiej / Trybunał
tám ná tym mieyſcu ſadzić / gǳieby był Seym
ten uſtáwiczny / niźli osobno: bo y remiſſje wſzyt-
kie zárazby ſie odprawowác mogły / y Trybunał
przy Krolu ſadzac / ná wiele rzeczy miałby oko /
y byłby możnieyſzy. Ale y ſitá innych przyczyn
jeſt / przeczby ták lepiej / ktore Ja przyczyny opuſz-
czam dla przedłużenia. Tu juſż o Sadzích / co
ná Seym przychodza / rzecz niecháy bedzie / á
niźey bedzie o poprawie náſzego práwa: bo nie
jeſt niſt ták gruby / ktoby niebaczył / iż poprawy
potrzebuie. Krotko tedy rzecz te odprawujac /
táſk powiádam. Przydźie *actio criminalis* ná
Seym / pozowie ábo ſironá / ábo oni dwána-
ſcie. Jeſli ſironá pozowie / tedy *Procurator* o-
wie mowic / y od tego y od owego / beda. A jeſli
ci dwánaſcie pozowa / tedy od nich *Inſtigátor* /
á pozwány od ſiebie / ábo *Procurator* od niego
rzecz odpráwia. Po wyſtuchaniu ſkárgi y obro-
ny / przyjaciele táſk powodowey jáko y obwi-
nioney ſirony wyniſć mája / á zá ſwoymi niepo-
magác; Po wyſciu ſtron / *Scrutiniá* czytáne be-
da; ále te niemiályby przed Sadem bydź odprá-
wowáne / ále *in loco delicti*, y podlug rozumu
tych / ktorzyby od Krolá ná *scrutinium* poſtáni
byli. X trzebáli czego wiedzieć / pytanie bedzie.

Co gdy się wſzytko odpráwi / tedy naprzod
rozchodzenie będzie / winieni obwiniony / czyli
nie winieni ; á potem jaka káznia karán byđż ma.
Tu báliotowanie dáleko jeſt lepiſze ; bo Winny
nie będzie wiedział / kto przeciwko niemu ſtazał /
á wrozchodzeniu mogli by wiedzieć. Trzy tedy
puſtki spojone poſpolu noſzone beda ; jedna / kto
ta wyzwala pozwánego : druga / ktora go náy
duje winnym : á trzecia / ktora ſie rozmyſla. Abo
jeſli ſie rozchodzić / tedy ná prawa poyda ci / co
go práwem czynia ; á ná lewa / ktorzy go náy
duja winnym ; á wpoſtrzedku zoſtána ci / co ſie
rozmyſláia. Jeſli tych głoſow będzie wiecey /
co go czynia práwem / niźli tych / co go náyduia
winnym ; y niźli tych / co ſie rozmyſláia : tedy
záraz ma byđż wolen. A jeſli rowna liczbá
będzie głoſow tych ludźi / co wyzwaláia / zta co
potepiáia / á przewyſſzy liczbá tych co ſie roz
myſláia : tedy rzecz tá odloży ſie do inego dnia /
y dzień ſie náznáczy pozwánemu / kiedy záś ná
Sad ma ſtánac. A po wtore tráfilí ſie tákże /
že wiecey tych będzie / co ſie rozmyſláia / niź
tych tám drugich : tedy y po wtore tákże ſie tá
rzecz odloży / á dzień ſie záś pozwánemu názná
czy / jeſli wolno chodzić będzie. A gdy przydźie
trzeci kroc rzecz tá ná Sad / tu juſż wpočet nie
poyda głoſy onych / co ſie rozmyſláia / ále zgotá
bedzieli

bedzieli tych wiecey / co go wyzwaláia / tedy záo
raz wolen. A jeśli wiecey tych bedzie / co go
potepiáia / tedy już karán byđż ma / y wżiet do
wiezienia. A jeśliby rowna liczbá głoſow bylá
tych / co potepiáia ſta co wyzwaláia ; tedy do
roku tá rzecz ma ſie odložyc / á tym czasem co
jáśnieyſzego pokazac ſie moze. I po wtore / y po
trzecie / gdzieby ſie tak tráſilo / odkład byđż moze /
áby niſt karán niebył / aſż wietſza cześć Senáto-
row ná jego ſie ſkarámie zgodzi. Naprzod tedy /
jákom powiedziál / to uznawano bedzie / jeśli
winien pozwany czy nie winien ; á potym jáka
każnia ma byđż ſkarány / jeśli go winem náyda.
Gdy do karánia przyđzie / *Marſzałkow* wſzyt-
kich iż to jeſt *Urząd* / porzadek czynic / *decreta*
in criminalibus ferowác ; przeto ſuſzna teſż rzecz
jeſt / żeby oni proponowáli / poradziwoſy ſie
Krolá *Je° III.* jáka każnia on / co winnym nále-
żion jeſt / ma byđż ſkarány. Tu *Marſzałkowie*
gdy powiedza zdámie ſwoie / badź ſie ná jedno
zgodza / badź dwoie / badź troie zdámia bedzie / á
w ſytko zwiádomoſćia Krola *Je° III.* nákaźde ſ
tych zdámie / rozchodzić ſie wſzyſcy *Senátoro-*
wie / ábo bálíotowác (coby lepiey bylo) beda ;
proſto tym kſtáltem / jáko ſie powiedziáło o
rozchodzeniu ná zdámia *Gornych* / ábo pierwo-
rádnych *Pánow*. A ktore zdámie / przeſedſy po-

torowice / wiecey głosow za soba będzie miało / to
wygra ; y podług tego dekret Seymowy wy-
nidzie. Co się tycze innych Sadow / tak Kro-
lewskich / jako Trybunałskich / jeśli by się podo-
bał ludziom ten postepęć *in criminalibus*, tedy
łatwie y w tam tych innych causách tym kstat-
tem postąpić / y osadzić bez nienawiści. Bo
gdzie by się tak sadzilo / nie mogłby się nikt na
jednego / ábo na dwou stárzyć / ále wšytkichby
winowác musiał / á siebie podobno naprzod. A
iżby *executio decretom Seymowym* stá po-
teżnie / władzá R. P. była groźna / á na wywo-
łáncie żeby niebyło potrzebá ruszác powiátu :
chciałbym Ja / żeby R. P. chowała ustáwicznie
tysiąc żołnierzow ná Seymie / cztery stá jeznych /
á šest set pieszych : á *Constitutio* ná to iżby uczy-
nióná byla / iż to poćciwościom ich škodzić nie
ma / że złoczynce łápája / jako to jest w Státucie
o Slugách. Ci tedy żołnierze tak tego / coby z
Seymu uciekli / *decretu* nieczekájac / jako y inne
przekonáne právem / ábo wywołáne / żeby łá-
páli / y ná Seymku odniesieniu każm przywie-
dli. A jeśli by tak byl kto možny / żeby oni po-
stámi od R. P. zdolác mu nie mogli / tedy Stá-
rostowie pobliscy z poczty żeby się ná takiego
ruszyli. Ná to / gdy kogo wywołáia u Sadu /
tedy ten / kto prawo przewiodl / gdyby przyšedl
ná

ná Seym z dekretem / á prošíl o exeqwua, teš
dyby R. P. niecháy byla winná dáć onych żoł-
nierzow do pojmania wywołanego: á ten/co
przewiodl práwo / żeby ná to niebyl winien nic
náložyc. To y to vřad niecháyby byl dwunaz-
řtu meřow / posylác ná exeqwua tákie żołnie-
rze. Tylko ná krotce o Sadowych správách. A
ná popráwe Práva / chciałbym / žeby ľudzie
cnotliwi á mądry ná Seymie obráni tákowem-
že křtaltem byli: do ktorych kílka Doctorow/
chiałbym / žeby przysádzono: nie dla tego že-
bysmy náře práwo zárzucili / á cudzego řie jeli/
ále dla tego / iř ľudzie Vczeni zgruntu rzeczy pro-
wádzá / przyrodzenia nářláduia: przyczyny / dla
czego co bydř ma / ukázua / dáleko pátrza / y co z
czego vřořć moře / widza. Przez te tedy cnotli-
we y godne ľudzie / žeby práwo porzadnie / bez
wiela řlow / á jářnie spisáne bylo / tákže teř y
porzadek do niego krotřy niř teraz: křtemu spo-
sob / ktorym pozývác časú Interregni, žeby usta-
wieźnie řady řly / á smiereć Krolewřta žeby ich
zástánowiec nie moglá / áni Smiereć ktorego V-
řzedniká ziemřkiego Sadow ziemřkich / áni smiereć
Stárořćina Sadow Grodzkich. A to řa wřřy-
tko rzeczy / do opátrzenia nie trudne ľudziom
tym / ktory řzadu prágna / á řtogořći Vřzedo-
wey / cnotliwie řyiac / nic řie nie boja. Wiec y o
Sedziech /

Sędziach / iący bydy mają / y każi na złe / iaka y
od tego / naleśchy sie y to / iako bārzo potrzebne /
muśiāto. Abowiem wiecey nalezy na dobrym
Sędziu / niż na naylepszym prawie. Doznāli
tego ludzie / iż gōdzie niemoże bydy y dobre prá-
wo y dobrzy Sędziowie / tedy lepiej mieć dobre
Sędzie / á złe práwo ; niż dobre práwo / á złe
Sędzie. O czym gdy by sie miāto tāk pisac /
iako potrzebā / wiele Czāsu y pápietu wziāchy
to muśiāto. A na poprāwie tākicy / nie kilkā nie-
dziel / ále kilkā lat strawicby potrzebā. Czym sie
dāley nie zabāwiajac / ide do Korony Polstiey
obrony / tāk tey potoczney / iako y gwaltowney ;
gdzieby ja Pan Bog na Korone dopuścil. Grā-
nice nāsę / iż nie sa āni Zamki mocnemi / āni
Miāsty wielkimi (ktorych rozumny nieprzyjaciel
nie zwykł nāzad zostāwowac) opātrzone: prze-
to ustāwicznego żołnierza na grānicy potrzebā /
ktoryby nie w Miāsteczkach dāleko od grānic
lezał / ále ktorego by mieszkānie pod Liebem /
ābo w namiecie lecie / á zimie w kuczy przy ogniu
nie mierziāto. Ten żołnierz lezac na grānicy ustā-
wicznie ā nād rzekā / żywność jednę bedzie
miał / co ja ziemia powioza ; ā druga / ktora
przyplāwia rzekā ; ā on niechāy plāci stusnie /
żeby przecie y temu byl zyst / co powiezie ; y
żołnierz zdupion nie byl. Wco sie latwie pos-
trafi /

tráfi / gdy cnotliwy *Herman* Polny rząd ten ná
sie weźmie / y ustawicznie przy woystku / iżby
nigdy / y jednym dniem nie omieškano. Ktore
to piemiadze / jedne beda skwártty ; á jesliby tych
było málo / tedy starb koronny latwie to opátrzy:
ktory jáko ubogácić / niżej o tym bedzie.
Nád te żołnierze ugraniczne / y nád wybráńce
nowo postanowione (jeśli ci sa że zdrowiem
R. P.) zdáloby mi sie to postanowic / żeby káždy
Stárostá y dzierzawcá dobr. Kr. Je. M. był wi-
niem pewny poczet ludźi chowác ustawicznie
rok od roku ; á z Intryaty oney / co do starbu dáie /
żeby mu sie nieco (á wszákoż ták iżby on poczet
wychowác mogł) defálcowáło / ták iż y kwartá
żeby spelná do Káwy dochodziłá / y do starbu
pewna cześć piemiędzy: y Stárostá żeby miał
uczciwe z onem swym pocztem wychowanie.
Bacze iż sie to (jáko y wszýtko iné / co sie tu pi-
še) moze ludźiom niepodobác : bo rzecze drugi /
Teraz Stárostá cieški jest sláhcicowi ; á coż
gdy bedzie miał poczet / tedy krolikiem drugi
bedzie. Tá k mu sie na to moze odpowiedziec :
Znáczna to rzecz jest / iż zá postanowieniem Try-
bunálu / wietśa polowicá władzey Stárostom
zginelá / á bedzieli jeszeże Szym ten ustawiczny /
tedy Stárostá káždy / dáleko ciśey siedziec be-
dzie / niż miernie májetny Siemiánin : á R. P.
f jákoby

jakoby wiele przybyło do boju ludzi: a darmo/
rzecz to jest nieprzeplacona / ani oszacowana:
Ci wnet / co sa poblizu granice oney / Staro-
stowie / Dzierzawce / gdyby sie Herman Ro-
ronny o woystu nieprzyjacielskim dowiedzial / a
onym dal znac; aliby wnet woysto wielkie ludzi
darmo / a zawsze gotowe / na granicach stane-
to / a ciagnetoby bez szkody ludzkiej: Bo kazdy
Starosta / dzierzawca / za to odpowiadacby
musial. A jesliby rাদny Pan / або s Poselstie-
go kola kto Starosta byl / a bylby na Seym o-
brany / na postuge R. P. tedy temu samemu
jachacby niepotrzeba / ale jego Porucznik / jego
sluga moglby to odprawic. Tym zdaniem obro-
na pograniczna tym kstaltem bylaby potezna.
Nad to / gdyby Solnierz wpolu / a blisko granic
nieprzyjacielskich mieszkal; pod nim budowaly-
by sie Wsi / Miasteczka / Zamki / tak iz mogloby
sie tak wiele tego nabudowac / y tak opatrzyć /
zeby y Solnierzowi tam mieszkac (chybaby dla
cwiczenia) niebylo potrzeba. Abowiem jakom
wyzey powiedzial / mady nieprzyjaciel / niepo-
ciagne tak wzemie nieprzyjacielska / zeby Zam-
ki / або Miasta zostawic miał za soba. I Wlosta
Ziemia / (jako mamy wstarych Historiach /) nie-
byla tak opatrzona mocnymi miastami / y Zamki
pierwey / jako teraz: Francuzowie do Rzymu
kiedys

Kiedyś tak wiachali / iż go im dobywać niebyło
potrzebą. Attila do Lombardiey / wten kraj /
gdzie Wenetia jest / także przyciagnął / y zwoi-
wał w sętko / splondrował bez trudności. Tu
już ludzie obaczywszy sie / a po skutdzie dostawszy
rozumu / jeli sie wnet walni obtaczac / budo-
wac / murowac ; jedni na Ziemi / drudzy na Wo-
dzie : Wenetia wten czas budowac sie poczela.
Owa po klesce od Attile wzietey / tak sie Wlo-
sta Ziemia zbudowala / że teraz y Cesarz Ture-
cki / byze dwiema kroć stem tysiecy ludzi przy-
ciagnal / miałby co czynic / niżby ktorego Mi-
sta dobył. Co sie niedawnych bärzo czasow po-
kazalo na Wiedniu ; pod ktorym lezac dlugo /
musiał na ostatek sromotnie odciagnac. A co
owo powiadacia drudzy / nic Polakom po mo-
cnych Zamkach ; Polak polem stoj / y w polu sie
bije / nie za murem : Bo / prawi / gdzieby u nas
Zamki byly / tedy nieprzyiaciel wziawszy je / opa-
nowalby Ziemie ; A kiedy Zamkow niemasz / tedy
nieprzyiaciel nabrawszy sie / co mu potrzeba / z
Ziemie wymidzie / a obywatelom ja zostawi.
Pytam coś droższego / ziemią czy ludzic : A coś
mi po ziemi / gdy mnie samego w niewola wez-
ma / zaprzeda za ; Wiec kto tak mowi / tenze
musi tego pozwolic / iż zfordem / abo z sabbla
śle chodzie : Albowiem gdy mi ja nieprzy. aciel

wydrze / tedy mnie samego ubić nia może. Bã
bracie / trzeba sobie niedać wydzierac / ani kor-
dã / ani Samku. Dãley mowie / ázãsby nieprzyia-
cielowi / ktoryby (czego uchwóáy Boże) Polste
wziãł trudno bylo sámemiż Polaki / opãno-
wawszy ja / Samki sobie pobudowãc: Pytam
jeszcze / ázãs Krzyżacy nie pustynie w Prusiech
wzieli: A jãkiemisż ludzmi pobudowãli tãk py-
sne / y Samki / y Miasã: Pewniec z sobã z Nie-
miec ludzi do roboty Cegly niewózili / ále one-
misż pogãny / ktorym ziemie w zieli / pobudo-
wãli to wshytko / á zbudowawshy / sãmymch poz-
tym pogubili. Prožno sie tedy to mowi / źle
budowãc Samkow: bo kto tãk mowi / ten nie
kãže pieniedzy wshlepãch / ani wshtrzyniãch cho-
wãc / ále źeby tãk ležãly jãko odbiežãne. Ale co
wrzeczãch tãk jãsnych po wiele stow: madrzy
ã rzãdni ludzie / gdziekolwiek sa / wshedy sie bu-
duja. A jeśli mi kto wyiedzie nã plãc z *Lace-*
demoniãny, ktory tãkże / jãko y my / mocniã sie
Samki niechcieli: Ja go spytam / jeśli tãk dlugo
trwãtã *Spãrtã* / jãko trwã *Wenecia*; ktorey
wodã zã tysiac Samkow mocnych stoj: Musi
mi to przyznãc / iż *Wenecia* dluzszy dãleko wiek
ma / y stãc jeszcze / wie to Bog / poku może. Wa-
low / pãtkãnow / bãst / y murów potrzebã; ále
ãż gwałt / toż sie w nich zãwrzec / y niedãc ich
wydzierãc

wydzierac sobie. Wiec Wlosta Ziemie Attila
tylko raz zwoiowanysy / nauczył ja rozumu: a
nas Tatarowie przez tak dlugi czas wojujac / y
niezliczona liczba dusz krzescianstich w niewola
biorac / nauczyć niemoga rozumu: Wzdyc to u
mnie jest rzecz nader dziwna. Powiedzial kie
dys zonych Siedm Medrcow / (co byli slawni
w Greciey.) Jeden / gdy byla mowa o tym /
ktoraby R. P. na swiecie byla nalepsza: Ta
mi sie / prawi / R. P. naslepsza widzi / w ktorey
ludzie brzydza sie tym czlowiekiem / ktory
krzywdę czyni drugiemu: a brzydza sie nie
mniey / jedno jako ten / komu krzywdę uczynio
no. Owa to chciał rzec / iż ich tak boli cudza
krzywdá / jako własna swoia. Tu my przypá
trzmy sie / co swoje R. P. mamy za szczesliwa /
(y bylac podobno kiedyś / ale teraz od szczesli
wey jest daleko) jeśli tak jest u nas: jeśli nas
naszey Braciey / naszych Siostr / Ciotek / y in
nych powynnych / ktore w Carogrodzie tak na
rynku przedaia jako inne bydlo / boli krzywdá:
nie tylko nas nie boli ich krzywdá / ale ani w
zmianka o tym na Seymie bywa / jakoby temu
zabiezec / zeby Nas tak / jako kury stoica / wnie
wola niebrano. A kto powiada iż temu zabiez
zec sie niemoze / ten na swiecie mało widzi. Oros
gdzieby taki Seym byl ustawiczny / jako po

wiadam / żołnierze na granicy żeby mieszkali:
Starostowie z poczty swemi / gdy potrzeba / byli
im pomocni : Zamki / przy bytności żołnierzo-
w / żeby się budowały : tobyśmy już spustoszenia
Ziemie naszej / niewoli Tatarskiej / y Tureckiej
byli prozni. Ide do głównej wojny / która nie-
byna pospolicie w naszej mocy ; a jeśli mogą być
poczatki jej w naszej mocy / (jakoś wojnę łatwie
zacząć /) tedy koniec jej / a z właszą wzięty /
w naszej mocy być niemoże. Gdy tedy do na-
wólnej wojny przydzie / niewidzi mi się / żeby
miało być dobre pospolite ruszenie : (czego przy-
czyn jest bardzo wiele) ale by też inne przyczyny
niebyły / tedy ta sama / sądzić na śanie razem
wszystko / pachnie to niemądra rada. A jeśli nie
mają ludzie za mądrego tego gracza / który ra-
zem wszystko sądzi ; tedyć pogotowiu y tego Kro-
la trudno chwalić / któryby tak wyciągnął ze
wszystka siła na wojnę / iż gdzieby bitwy prze-
grał / jużby mu w żadnej na świecie rzeczy nie
została nadzieja. Aby tedy nam do tego niebe-
spieczestwa nie przyszło / a przygoda innych
Państw / (Śmiercia Władysława Polskiego / y
Węgierskiego u Warty ; a Ludwika u Mu-
hacza / Krolow) żebyśmy się karali ; chciał-
bym Ja / żeby ruszenie pospolite nigdy niebyło /
ale żeby wojna każda odprawowała się żoł-
nierzem /

nierzem á poczty Státościmi: á Krol w Woy-
sku izby nigdy niebyl / ále Hetmani; á Krol
Je. Mc. ná miescu pospolu z Káda / y s Posly
siedzac / zeby obmyślal dobre / tak onych / co
jácháli ná woynę / jáko y tych / co zostáli. Wiec
Solnierzowi / zeby niebylá tá folgá / zeby dla
sluzenia woyny / ludziom sie uspráwiedliwiác
niemial. Niecháy sie káždy temu / komu winien
jest / uspráwiedliwi: bo jáko dla kilku dobrych
ludzi / Pan Bog wielkiey liczbie zlych ludzi prze-
puszcza; tak teź dla kilku zlych moze Pan Bog
starác wšytko woysto. Przeto żołnierz niecháy
nikomu nic winien nie zostáte; ále wolne sumniesz
nie máiac / niecháy przestáie ná tym żołdzie / zá
ktory sluzy / á spláca zeby mu sie nigdy nieo-
mieškwálo. Mogłoby sie jeszcze sílá mowic
okolo tey woyny / ále czás sam / y przygody
wšytkiego náuczca. A teraz do Skárbu pospo-
litego podźmy. Skarb pospolity / chciałbym
Ja / zeby byl jeden / á cztere Podskárbowie
izby wiedzieli o niem / to jest / dwa Polscy / dwa
Litewscy: á tym zeby nie Sam Krol rostkázo-
wal / ále Senátorowie z Krolem pospolu; w
ktorych záwády Posly zámykam. Dochody
R. P. ustáwiczne wiemy skąd sa: te áby niczym
obciázone niebyly. A co sie tyče Stárostw /
zeby niebyly dawáne we wšytkim nikomu / ále
kázdego

Każdego Starostwa / Każdey dzierżawy docho-
dy / podług rejestrow Luźratorstich / już nie ná-
pieć ále ná cztery części żeby rozdzielone byly.
Dzwych dwie do Skárbu żeby sly; trzecia Stá-
roście z poczem jego / jáki zá one piemiadze bedzie
mogl wychowác (ktory poczet záraz mu názná-
czyc trzeba) á czwarta część do Káwy postáre-
mu. A jesliby mu sie co wiecey / niżby z oney
części swey wychowác mogl / pocztu náznáczy-
lo / (jákos Dgranicznym Starostam takby trze-
bá /) tedyby mu sie z onych do Skárbu proven-
tow plácic musiatlo / ábo defalkowáto. Tym
sposobem dosyc y piemiędzy do Skárbu bedzie
przychodzie / y poczet niemály gotowych do
boju ludzi záwždy bedzie. Dopiero Clá / ktore
wyzey podnieśc sie moga / Dupy / Stácie: Nuž
Intrata z Miasł / y skad inad / silaby to uczyni-
lo do roku. Tu dopiero ztego Skárbu Krolu-
wi Je^o Msci náznáczylaby sie pewna y bogata
Intrata; izby pomierny / á piekny dwor chowác
mogl záwždy. Stego Skárbu pospolitego / jużby
sie potrzeby tak koronne / jáko y W. X. Litt.
odpráwowály; á jeden bez drugiego Podskárbi
żeby nic nieczynil / ále wšyscy pospolu żeby tak
śáfowáli piemiadzmi / jákoby kolo Senátorstie
z Krolém roślázowáto; y tymże żeby powinni
byli ná każdy roś liczbe czynic. Ná d te Intrate
zwykla /

zmytka / iżby rost uſtawicznie Starb R. P.
chciałbym Ja / żeby uſtawiczny był Pobor ; ale
tak mały / żeby nikomu cieſzki niebył / choć po
kilka groſzy z łanu / takſze y Czopowe małe / Miły
nowe / Clá wodne / y inne : Wiec od rzemieſnis
kow / Kupcow / Żydow / Tátarow / Ormiánow /
Wládykow / Popow / Bojar ; Owa od wſze
lkiego Stánu człowieká / podług mądrego y
láſkawego wynálaſtu. Ná wybieranie ktore
go poboru / chciałbym nowego mieć Urzędniká
Skárbniká / w káżdym Wojewodztwie ; á ten
żeby miał mieyſce przed wſytkimi Urzędniká
mi Siemſtini / y pewna intrate / bla ktorey nie
ſalby mu pracować : gdyż taki vřząd bez wiel
kiej pracy być niemoże. Ná ten Vřząd / jáko y
ná inne wſytkie / chciałbym iżby ludzie cnotliwi /
nie lákomi / áni márnotrwoce / na Seymie od
tego wielkiego kóla rozchodzeniem / ábo bálio
towániam / po miánowánim Krolewſkim ná to
czterech oſob / obieráni byli ; á Vřząd ich żeby
trwał do trzech lat. Ci Skárbnicy żeby Pod
ſtárbiom oddawali pieniaǳe / y liczbe czynili ;
á Podſtárbiowie Wielkiemu kólu / jáko ſie po
wiedziało wyżej. A iżby ſpráwiedliwie mogli
być ten wybieran Pobor / potrzebáby tego / żeby
znowu od R. P. poſtáni byli po wſytkiej koro
nie / y po W. K. Litt : pewni Reviſorowie /

ktoryby grunty wſytkich miast / y Wſi / co ich
wotych Pánſtwách jest / pomierzyli / y ſpifałi licz-
ba / lanyli / wlofili ; liczba mowie / od pierweſe-
go łanu do oſtátniego ; nie imiony / ábo prze-
zwifiti tych ludzi / co je dzierza. Wiece puſzcze /
lásy / bory / polá puſte / y to żeby zmierzono bylo ;
ále tak / żeby nie była ſtapa miára / á z właſzczá
tám / gđzie ſa zle grunty. A potem podlug tych
Reviſorſkich rejeftrów / żeby Skárbnicy wybie-
ráli pobor ; á winá niemáta żeby ná tego zálo-
żoná byla / ktoryby ná czas poſtánowiony pobo-
ru nie wydal. Jákoſ / jeſliby kto tak byl uporny /
iżby mu cieſko bylo málućki pobor dáć ná po-
trzebe K. P. tedy nietrudno náleſć taka droge /
ſe rad nie rad każdy / á bez dlugich zábarów praw-
nych zápláci pobor. I bedzie to już pewny do-
chod / ktory nigdy chybić niemoże / áni ſie zgo-
rzeniem Wſi / abo Miáſtá u mnieyſyc. A co ſie
tycze inego Poboru / co nie z gruntów idzie / tám
iż P. P. Reviſorowie nie moga tak opátrzyć /
żeby ná każdy rok jednáki do Skárbu mogli być
dochod : przeto ná cnote Skárbnikowe ſpuſcić
to muſi. A wczymby ſie on ináczey / niź przy-
ſtoj pokazal / zá pozwániem / y dowiedzeniem
Podſkárbiów / koto wielkie niechayby ſkárbniká
karáto. Mogláby teſ y tych rzeczy Arenda
bydż ; ále ná takiego Arendarzá / jeſzczebym chciat
ſtrozżey

strozhey kazni / nizli na Skarbnika / gdzieby
wiecey od czego wzial poboru / niz brac powi-
nien. Tym sposobem / podlug zdania mego /
Skarb koronny bylby bogaty / y wszystkie po-
trzeby K.P. y wydatek na Posty / na Pany Gor-
ne / na dwanaście Mezow / na Skarbniki /
odprawił by sie dobrze ; y silaby jeszcze nad wy-
datek na każdy rok pieniedzy w Skarbie zostalo.
A przyszłaby nawalna wojna / wnetby sie do
tego Skarbu rzucic mogło : Nie tak jako teraz ;
gdy walczyć przychodzi / dopiero do Seymow /
dopiero do Poborow / ano wszystko niesporo :
y takimi gwałtownemi Poborami niszczy sie
K.P. A gdzieby ustawiczny a maluczki byl Po-
bor / tedyby nikt tym nie zubozał. Wszakos
moglaby tak nagła / y gwałtowna potrzeba
przysc / izby y Pobor nowy y niemaly bydż
musiał ; aleby to wszystko snadnie przyszlo / gdyby
Seym byl ustawiczny / a Postowie na nim byli
z zupełna mocą : bo inaczej nicby po nich. Tyle
o Skarbie na ten czas. Ale nad to / co sie po-
wiedzielo / sila sposobow jeszcze jest / jakoby
Skarb pospolity mogli być bogaty. Coby nam
wszystko ukazal czas / a na jednym miejscu Sey-
mowanie ustawiczne. Do innych rzeczy przy-
stepnie. Baczny to każdy baczny / iz w Polszcze
złemi Opiekunami sila zacnych Domow nisz-

Gzie: I nie jedno sie prawnia o Opieki / ale sie
ich y dobijaja: y klado tesz to za jedne Intrate /
gdy kto trzyma opieka jakie imienie. Jesli Sy-
nowie sa a nie Corki / to Opiekun imienia nie
pusci / az Sirotá kwituie ze wszytkiego; y zda-
sis Niebozatkú / ze do swego przyshedl / gdy mu
gole sciany podadza: A jesli Corká / to tey
Niebodze nie isc za maz / jedno za kogo Opie-
kun kaze: a ten tez / kto ja ma miec / inaczey k
niey nie przydzie / jedno handlem; Chcesz to
miec coc mile/day lube za to. A naprzod Opie-
kun szuka / zeby ja dal za swego powinnego. I
tak pospolicie bywa. Wczym jaka sie Siero-
tom krzywoda dzieie / widzi to Pan Bog / y bez
kazni nie odpusci. Chcialbym Ja tedy / aby te
Opieki do dwunastu Mezow nalezaly; nie tak /
zeby oni mieli bydz Opiekunami / ale zeby O-
piekuny oni dawali tym Sierotom / ktorych O-
rowie bez opieki odumarli: I nad temi tesz O-
piekunami zeby mieli zwierzchnosc / ktorzyby od
Oycow byli postanowieni. Wczym prawá inak-
szego trzeba / nizli jest teraz: zeby y ludzie ml-
dzi do majetnosci tak rano nieprzychodzili; y
Opiekunowie zeby nie lada za kwitkiem byli
wolni od Sirot; y Pamienki ledajako za maz
dawane niebyly: gdyz na tym R. P. sila nalezy.
Wlaga jezce byc potrzebne niektore Drzedy /
kto

ktorych tu nie wyliczam ; ale gdy taki Seym się
ugruntuje / snadnie je będzie postanowić : czas /
a nowe przygody otworza ludziom oczy. Tu mi
kto rzecze : A coż będzie Krol u Nas czynić / kie-
dy ani będzie walczył / ani będzie rozdawał / ani
Sady beda w jego mocy : a przecie jakoby wnie-
woli będzie / niemogac nigdziey obdiachac / chy-
ba troche wlowy : A komusz się tu krolowac
będzie chciało / gdyż ani sobie Krol będzie mogł
uczynić dobrze / ani swoim : Odpowiedam tak :
Wszystko to czynić Krol będzie / co wszyscy czy-
nić mają / to jest / dogladajac / iżby każdy prze-
łożony przedowi swemu dosyć czynił. Sam
nie będzie nic mogł / ale ze wszystkimi wladac
wszystkiem będzie. A co się tey niewoley tycze ;
świeta to niewola / mieć się dobrze / mieć wiel-
kie dochody / dwor ozdobny / używac przejazdów
wlowy / byc we czci u wszystkich / *Electorem* być
wszystkich dostojenstw / (okrom dwu w koro-
nie / y w Wielkim K. Litt. Przedow) a nieko-
tatac się po drogach. Ulic sobie sta niewola nie
czmi Ksiaze Weneckie / ktore y z Miastá / chyba
ná Boże Wstapienie / nigdzie wyjachac niemoze.
I nic Krol Zygmunt stary stala niewola nie-
czmil sobie. Každý baczný Pan bázto rad ná
te niewola przyzwoli. Abowiem będzie wolal
zá żywota y po śmierci dobrze synac / że był

miłością R. P. niż mała rozkość miarowity z
Tyránstwą / potomstwo swe zostawić w nie-
bezpieczeństwie / ktore kiedyś tedyś minacby go
niemogło: Jako w Historiach widzimy / że Ty-
ránstwo nigdy nikomu na dobre niewyšlo. A
kto wieccy milował R. P. niż własna krew
swoje / jako w Rzymie Brutus / ktory Syny
swe dal pobić dla jey cásosci. Wielka siad
odniost cześć y slawę / niż gdyby bylo y do tych
czásow w Rzymie krolowáto potomstwo jego.
Wielka to rozkość jest / bydź dobrem ; á nedziny
tego żywot jest / kogo sie wszyscy boia: bo ten
nieborak wshytlich teź bác sie musí. Nietrzeba
tedy obawiać sie tego / żeby Krol na porzadek
taki niemial przyzwolic. Oto bárzicy idzie / ja-
kiego Pána Polská potrzebuie: jako go porza-
dnie obrac / izby y nayuboszy sláchié mogt
mieć glos swoy wolny. O czym nieco napisac
by sie mogto / gdyby to / co sie wyžey napisáto /
wiákiey czesći bylo przyiete. A niewiem przecz-
by sie na to ludzic wzdrygac mieli. Bo zá
takim porzadkiem / mieškalibyśmy w zgodzie /
w spráwiedliwosci / y w obronie. Chcialby kto
prošć / niemogtby prošć jedno cnota. Wiec
nieprzyjázni strzegliby sie ludzic ; wiedzac że
nieprzyjaciel zostawzy Postem / ábo Kastela-
nem / mogtby mi silá zaszkodzic. Jeden dru-
giego

giego miałby w wielkiej uczciwości: zbytkiby
ustąty / mierzady / chciwości zbytne. Bo jako
Urzedniká mierzadnego / zbytniego / pijánice /
Kostyre niht ná Urząd niebierze; tak y ná urząd
K. P. nihtby takiemu bálota swoja pomagác
niechciał. I tak nie karaniem / ale czcią / á
pożytkiem nápráwilibyśmy K. P. naše. Ale
bacze Ja / że tym / ktorzy dostojenstwa / użyt-
ki od Krolow łápáli / ten porzadek niebedzie
k myśli. Jakos trudno tych do wolności przy-
ciagnac / ktorzy pod władza / y sáfunkiem Kro-
lewskim tyc zwykli. Bo w K. P. wolney /
gdzie nie sam Krol / ale K. P. rzadzi / trudno
tám inem czym wsturac / jedno cnota á dziel-
nością: á gdzie Krol sam wsfytkim sáfunie /
tám szesćciem do wiela rzeczy przysc sie moze.
Nad to / gdzie K. P. wlada / rzadzi y sadzi /
tám o milosierdzie trudno; á gdzie Krol / tám
milosierdzia zawzdy jest nadzieia. Orosz tá-
kowi ludzie / wolność pospolita mieliby zá
wielka swoje niewola. I póki sa tácy ludzie /
poty trudno myslíc o práwey / jaka bydz ma /
wolności Polstiey. Dostanie wnet tym ludziom
slow / ktorymi pisanie to moie ganic beda.
Kzeczje jeden: Gdyby to tak bylo / tobyśmy
wshyscy znuczemnieli / zniewiesćcieli / byliby-
śmy jako mieščzanie / do woyny namniey nie-
spo-

sposobni. Na co takby się odpowiedzieć mo-
gło. Iż jako ta R. P. zle postanowiona jest/
w której wszystkie postęпки do pokoja są obro-
cone / a około wojny mają warunki: tak też
zawsze ta R. P. zle postanowiona jest / która
wszystką tu wojnie jest sposobiona / jako u La-
cedemonczyków była. Bo taka R. P. pokoią
rozumnie znieść niemoże; wnet się w nim stąży.
(Jakoż u nas tak sprzodku było; że / na kształt
R. P. Lacedemonskiej / Polska się sprawowa-
ła / y nie oczem innym / jedno o wojnie myśla-
ła: aż jako Polacy do Włoch jeli się przeciw-
dząć / toż R. P. naszą inakšy kształt wzięła.)
Ale tu y do pokoja / y do wojny dobrze sposo-
biona R. P. zostanie / a takim postanowie-
niem zwyciężenie nie będzie mogła: bo żoł-
nierz ustawiczny na granicy będzie: Starostas-
wie poczty swe / Senatorowie przy Królu
mieścąc / dwory swoje chować będą: Wład-
to Królewski dwór / a osobno tysiąc czlowie-
ka na postudze R. P. To tu więcej daleko ludźi
gotowych do boju / a zawždy będzie / niż gdy-
by się na ruszenie pospolite (które wie Bog by-
łoliby zdrowe) patrzyć miało. Zawsze drugi rzecz-
ale to rzeczy nowe / każda rzecz nowa jest po-
deyżrzana. I na to niemiędrna odpowiedź. A
zaś mało u nas, rzeczy nowych jest / sktórymi
nie

nic nas nie tęskno ; I wolność naszą niedawnać
rzecz jest ; od Loissa ja mamy. I wiara naszą
chrześcijańska nie od wieku jest w Polsce ; po-
gąńska pierwej była. Prawo pisane nowa rzecz
jest ; dopiero od wielkiego Kazimierza nastą-
ło ; y to go bärzo mäly był początek. A Try-
bunał jako ; zaś to nie prawie rzecz nowa w
Polsce ; a na te nowine nikt się nie stąrzy. Ale
co tych rzeczy u nas jest / co są nowe / a dobre.
Patrzymy na życie nasze domowe / na mieszka-
nie w pięknych gmachach / na ubiory dośc cuz-
dne ; a pierwej jako było ; (kiedy na koń wsią-
dając Jezny praśał / żeby mu odpuszczono /
jeśliby kto co uyrzał / na co patrzeć nieprzy-
stoj) wspomni każdy sobie. Dziwna to rzecz /
miły Boże ; niepodobają się nam rzeczy no-
we dobre / a rzeczy złe nowe bärzo chwali-
my. Oto Szym we dwie lecie / y ktemu
krotki : rzecz to nowa ; chwalimy ją / po-
wiedamy że tak dobrze / iż głownikow nie
sadza : ano się to niczemu dobremu niegodzi.
Takci jest / iż odmiana wśelaka jest niebe-
spieczna ; ale ze złego w dobre co odmienić /
tego nikt mądry nigdy nieganił. Jednoc to
głupi ludzie odmiany ze złego w dobre nie-
chca. Oto Moskowie ukązujemy wolność /
w zywamy ich do niej / a oni przecie nie-
chca :

chca: á czemu? iž sa nie madrzy: ábo teſ
przeto niechca / iž widza žeby w wolności żyć
nieumieli; Tás by im przyſtło być w niewoli /
á podobno cieſzey niſ pierwſa była: Jáko
widżimy ná oko / gdy kto frogulcá wychowa
z mlodu domá / á potym go ná žime puſci / iž
ono niebožatko niewie gdzie ſie ſchowác / y
niewie jáko ſobie utowić (bo láſom nie przy=
wyłt) ſuka záſ czlowieká; y pierwſy / kto go
zwabi / to záſ petcá ná noſtki wloży / dłuſce
przywiazé / y bedžie poſtáremu frogulec w nie=
woli. Nie mamy ſie tedy w zdrygác ná rzeczy
nowe dobre; jeſli to jáſnie znác / że ſa dobre.
Ale ſitáby jeſzcze rzeczy ináčzey / niſ ſa / poſtá=
nowić trzebá; jedno záraz ták wiele odmienié /
niebyłoby beſpieczno / á drugie rzeczy odmie=
ni by ſie niemogly. A ták wſtepek teraz ucy=
niwſy do wſytkiego / łatwie bedžie potym
poſtápić dáley; á jednych rzeczy ujac / dru=
gich nádſtáwić / á trzecie nowe udiálaté. J
Wenecki rzád niezáráz táki / jáki teraz jeſt /
ſtánat / ále zá czáſem: Jáko náſtawáły choro=
by R. P. ták teſ y lekárſtwá wynáydowano /
to jeſt / nowe práwá ná nowe złoſci. Jákoſ
y u nas ták potrzebá. Abowiem jáko ciáta
náſe wiedzákim záwždy poſtánowieniui bydž
nie moga / muſi ich ábo ubywác / ábo przy=
bywác /

wrządzie y wbespieczeństwie wioda / mie-
skania ná jednym mieyscu potrzebuja: jakoż
nie bárżiey Krolowie Polscy potrzebuia /
ktorzy o ściáne zPogány sie

dzia :

Koniec.

Errata sic corrigantur.

- In lit. A pag. 1. lin. 6. władza Senatorow. lege, władza jego/
władza Senatorow.
- In lit. B. pag. 2. lin. 26. odmienić może/lege, odmienić się może.
pag. 1. lin. 4. nowego jusz/ lege, nowego to jusz. lin. 21. Krol
Jeo Mac. lege, Krol też Jeo Mac. pag. 6. lin. 6. Seymowoy
wskutek/lege, Seymowoy y wskutek.
- In lit. C. pag. 6. lin. 25. iż żadne krolestwo/lege, Iż żadna R.P.
żadne krolestwo.
- In lit. D. pag. 2. lin. 2. Iżby ziednych dwudziestu czterech ośm
obrani byli/ lege, iżby ziednych dwudziestu czterech ośm/
a zdrugich także dwudziestu czterech drugą ośm/ obrani
byli.
- In lit. F. pag. 1. lin. 2. Przy Woysku/ iżby nigdy/ lege, przy
woysku mieścić będzie. Pieniądzmi też temu woysku iżby
nigdy pag. 2. lin. 17. pod nim budowalyby się/ lege pod nim
wnet budowalyby się. pag. 3. lin. 25. wezma zaprzędadza/
lege, wezma y zaprzędadza. pag. 5. lin. 7. Siedm/ lege,
Siedmiu. pag. 6. lin. 6. prożni/ lege, prażni. pag. 7. lin. ult.
we wshytkim/ lege ze wshytkim
- In lit. G. pag. 4. lin. 1. aż Sirotá/ lege aż go Sirotá. pag. 8.
lin. 25. nowe/ każda/ lege nowe/ a każda.

52.

Biblioteka Jagiellońska

stdr0003675

